

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Yrkesförberedande program Vs. Studieförberedande
program
- en intervjustudie om lärares undervisning på olika program

Simone Johansson

LAU690

Handledare: Eva Knuts

Examinator: Ninni Trossholmen

Rapportnummer: Ht08-1030-07

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Yrkesförberedande program Vs. Studieförberedande program – en intervjustudie om lärares undervisning på olika program.

Författare: Simone Johansson

Termin och år: HT – 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Eva Knuts

Examinator: Ninni Trossholmen

Rapportnummer: Ht08-1030-07

Nyckelord: Yrkesförberedande, studieförberedande, svenska, undervisningsnivå, infärgning, social bakgrund

Abstract

Syftet med denna undersökning var att försöka ta reda på om undervisningsnivån är likvärdig på de yrkesförberedande – och studieförberedande gymnasieprogrammen, och om lärarnas syn på dessa elever skiljer sig åt. För att ta reda på detta har jag intervjuat fyra lärare som undervisar bägge dessa elevgrupper i bland annat kärnämnet svenska, vilket är det ämne jag fokuserat på. Jag har även tagit del i tidigare forskning och undersökningar som gjorts kring detta eller närliggande ämnen för att få en större inblick i ämnet.

Intervjuerna med lärarna följer samma frågeformulär men diskussionerna som uppkom under intervjun skilde sig åt mellan lärarna, de frågor som berört undervisning och elevers förutsättningar är de jag anser har mest relevans för att uppnå syftet.

Dessa fyra lärarna anpassade lektionerna och undervisningen på de olika gymnasieprogrammen. Överlag ansåg de att undervisningen av eleverna på de yrkesförberedande programmen krävde mer handledning och ett lugnare tempo, än vad eleverna på de studieförberedande programmen krävde. Dock hävdade de att betygskriterierna alltid var de samma oavsett program, det vill säga att ett godkänt var likvärdigt för alla elever.

Lärarna ansåg att de emellanåt hade förutfattade meningar om eleverna. Bland annat ansåg de att elever på praktiska program var svårare att motivera och att dessa elever många gånger har mer sociala problem än vad eleverna på teoretiska program har. Enligt lärarna så var så gott som alla elever på teoretiska program mer ambitiösa och studiemotiverade, vilket ledde till ett högre medelbetyg.

Som blivande lärare anser jag det vara viktigt att ha i åtanke att alla elever presterar olika och att inte alla följer samma mall. Elevernas framgång eller misslyckande kan bero på flera faktorer, de kan exempelvis behöva redovisa sina kunskaper på andra sätt än med traditionella inlämningsuppgifter, vilket man som lärare kan uppmuntra.

Förord

Det har varit både spännande och stundtals svårt att genomföra detta arbete. En av de största svårigheterna var att hitta lärare som hade tid och möjlighet att ställa upp på en intervju, vilket gör att jag verkligen vill tacka de fyra lärare som gav mig sin tid.

Jag vill även tacka min handledare Eva Knuts som gav mig massor av goda råd och en klagörande handledning. Utan Evas vägledning och hjälp med att finna litteratur, skulle min möjlighet att genomföra detta arbete försvårats betydligt.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 INTRODUKTION	5
1.2 SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH AVGRÄNSNINGAR.....	7
1.3 GYMNASIESKOLAN I SVERIGE – EN GENOMGÅNG OCH HISTORIK.....	8
1.3.1 1994 års läroplan för den frivilliga skolformen Lpf 94.....	8
1.3.2 Gymnasieskolan idag	8
1.3.3 Kursmål och styrdokument för ämnet Svenska enligt Lpf 94	9
1.3.4 Yrkesförberedande gymnasieprogram	10
1.3.5 Skolverkets lägesbedömning 2006.....	10
1.3.6 Nationella prov.....	11
1.3.7 Sammanfattning av ovanstående	11
1.4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	12
1.4.1 Den sociala bakgrunden.....	12
1.4.2 Pierre Bourdieu.....	12
1.4.3 Habitus.....	13
1.4.4 Kapital.....	14
1.4.5 Fält.....	14
1.4.6 Donald Broady.....	15
1.4.7 Fanny Ambjörnsson	15
1.5 TIDIGARE FORSKNING.....	16
1.5.1 Uppsatser	16
1.6 METOD OCH MATERIAL.....	17
1.6.1 Kvantitativa och kvalitativa metoder	17
1.6.2 Den kvalitativa forskningsintervjun	18
1.6.3 Skolorna och informanterna.....	18
1.6.4 Etiska hänsynstaganden	20
1. RESULTATREDOVISNING	20
2.1 INFÄRGNING.....	21
2.2 MÅLET MED GYMNASIEUTBILDNINGEN ENLIGT SKOLVERKET.....	22
2.2.1 Läroböcker och material.....	23
2.2.2 Förutsättningar och förväntningar	24
2.2.3 Elevernas självbild enligt lärarna.....	25
2.2.4 Hierarki bland elever och lärare.....	26
2.2.5 Undervisning.....	27
2.2.6 Betyg och prov.....	29
2.2.7 Sociala problem och föräldrakontakt.....	30
3. SLUTDISKUSSION	32
3.1 SAMMANFATTNING AV INTERVJUERNA	32
3.1.1 Undervisningen	32
3.1.2 Habitus, fält och kapital i relation till gymnasieval.....	34
4. KÄLLOR, MATERIAL OCH LITTERATURLISTA	36
4.1 OTRYCKTA KÄLLOR	36
4.1.1 Intervjuer.....	36
4.1.2 Publikationer och styrdokument.....	36
4.1.3 Övriga källor från Internet.....	37
4.1.4 Uppsatser publicerade på Internet.....	37
4.2 TRYCKTA KÄLLOR.....	38
5. BILAGOR	40

1. Inledning

1.1 Introduktion

”En del elever vill inte ha högre betyg än godkänt och andra elever vill inte ens vara där”, sa en av de lärarna jag intervjuat. Eleverna har själva olika mål med sin utbildning så tre av dem, och därför får man anpassa undervisningen, menade de vidare. Anpassning av undervisningen, betyder det olika kvalitet, undrar jag?

Är det så att vissa elever är hopplösa fall, eller borde man inte som lärare försöka höja dessa elevers studiemotivation och ambition? Eller är det redan underförstått att det är slöseri med dyrbar lektionstid?

I detta arbete har jag försökt att få svar på dessa och en hel del andra frågor, dels genom intervjuer med lärare, dels genom att söka tidigare forskning som berör eller liknar detta arbete. Under processen har det även kommit fram att den sociala bakgrunden har en väsentlig del av elevernas val av gymnasieprogram. Mycket av den tidigare forskningen har indikerat detta och har fått mig att förstå att många av de val man gör, oavsett om det gäller utbildning eller annat, är starkt påverkade av den miljö man lever i. Trots att utbudet av gymnasieprogram är relativt stort, det finns 17 olika program, tycks elevernas val av utbildning ändå spegla deras hemmiljö. Grundskoleelever med samma bakgrund söker sig i övervägande fall till samma utbildningar. Detta är information jag anser kommit fram i min undersökning, dels av informanterna som tycks vara av den uppfattningen, dels av den litteratur jag tagit del av.

Jag har även tagit del av resultaten av de nationella proven i kärnämnet svenska, vilket är det ämne undersökningen fokuserar på. Resultaten på flera av programmen skiljer sig åt och överlag är det de yrkesförberedande programmens resultat som är betydligt sämre än resultaten på de teoretiska programmen. Orsakerna till detta är troligtvis flera, enligt en av informanterna var en bidragande orsak att många av eleverna på yrkesprogram har invandrarbakgrund och/eller kommer från en hemmiljö med liten eller ingen studievana.

Jag fick dessutom under min VFU¹-period (verksamhets förlagd utbildning) som ägde rum på ett yrkesförberedande gymnasium, vid upprepade tillfällen höra att eleverna på nämnda skola inte var intresserade av kärnämnen². De presterade ofta mycket svagt i kärnämnen men var däremot ofta duktiga i karaktärsämnen, vilket även det väckte mitt intresse. För att få svar på varför elever på yrkesförberedande program inte är studiemotiverade när det gäller kärnämnen men är det i karaktärsämnen skulle denna undersökning ha fokuserat på elevernas tankar och synpunkter. Resultatet hade möjligtvis och även troligtvis blivit ett annat om jag skickat ut enkäter till elever på olika program, med frågor rörande deras syn på undervisning, istället för att intervjua lärare. Svaren på intervjufrågorna kunde även de ha blivit annorlunda om jag etablerat en djupare kontakt genom att vid upprepade tillfällen samtala med lärarna, och även observerat dem i samband med lektionerna. Dock var mitt intresse att få lärarnas syn på undervisning och elever och jag ansåg att intervjusamtal med dem skulle ge bästa resultat.

Lärare på nämnda skola som arbetat både på yrkesförberedande och studieförberedande gymnasieskolor antydde att undervisningsnivån skiljde sig åt på dessa olika program och att dessutom betygssättningarna tog hänsyn till vilket program eleverna gick på. Detta ansåg jag vara intressant eftersom de nationella kursmålen för kärnämnen ska vara likvärdiga för alla

---

¹ VFU som är en förkortning på verksamhets förlagd utbildning, innebär att under de tre terminer man studerar på det korta lärarprogrammet, är ute på en skola i 20 veckor och tar del av skolverksamheten.

² Kärnämnen är: svenska 200p, engelska 100p, matematik 100p, samhällskunskap 100p, idrott och hälsa 100p, religion 50p, naturkunskap 50p, estetisk verksamhet 50p. Totalt 750p.

elever enligt läroplanen³ för den frivilliga skolan (Lpf 94). En del skolor har utformat lokala kursmål för de olika kurserna, vilket enligt läroplanen är önskvärt, dock ska dessa grunda sig i de nationella kursmålen.

Enligt Lpf 94 skall undervisningen anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov, detta ska ske på individnivå och inte på gruppnivå. Syftet med detta är att alla enskilda elever ska nå kursmålen, men att vägen dit kan se olika ut. Alla elever vare sig de går på praktiskt eller teoretiskt program ska följa samma kursplaner och bedömas efter samma betygskriterier (Lpf 94).

Grundläggande och eventuellt avgörande för att kärnämnen ska bli intressant för eleverna, kräver en kommunikation mellan lärarna. Kommunikationen mellan karaktärsämneslärare och kärnämneslärare måste vara tydlig för eleverna så att de förstår att alla lärare har gemensamma mål för eleverna, menar journalisten Elisabet Rudhe⁴ som gemensamt med Skolverket skrivit en rapport om samverkan mellan lärare i kärnämnen och i karaktärsämnen (Rudhe 1996). Denna rapport handlar om hur främst kärnämneslärare på ett visst antal skolor arbetar för att få elever intresserade av kärnämnen. De fick berätta under intervjuer om hur de efter gymnasiereformen 1992 (som trädde i kraft 1994) samarbetar med elevernas karaktärsämneslärare. Eftersom det infördes att alla nationella gymnasieprogram ska innehålla alla kärnämnen, vilket det tidigare inte gjorde, krävdes ämnesintegrering och kreativitet för att fånga upp studietrötta elever som valt ett praktiskt program just för att slippa teori. Från att ha undervisat elever på främst teoretiska program med i många fall hög studiemotivation, skulle de nu undervisa elever på praktiska program med stundtals låg studiemotivation. Dessa elever skulle lärarna försöka få studiemotiverade trots att de valt ett program där karaktärsämnet var det väsentliga, vilket ledde till en uppfinningsriktighet och ett samarbete mellan lärare på skolorna (Rudhe 1996).

Innan gymnasiereformen genomfördes 1 juli 1994, var de praktiska programmen endast tvååriga, vilket innebar att elever som gått dessa program inte hade en högskolekompetens och då ej heller kunde söka sig vidare till universitet eller högskola. Möjligtvis kunde detta på sikt påverka elevernas utsikter på arbetsmarknaden och i det sociala livet, vilket skulle kunna orsaka en klasskillnad. Statusen mellan de olika gymnasieprogrammets elever blev märkbar, där de yrkesförberedande eleverna hamnade på en lägre samhällsnivå och de studieförberedande eleverna studerade vidare på högskolor och universitet och då fick ett bättre utgångsläge. Även idag när alla gymnasieprogram är treåriga finns det sociala skillnader på vilka elever som väljer yrkesförberedande och vilka som väljer studieförberedande program (Riksdagens motion), vilket ett flertal studier påvisar och som jag kommer att använda mig av i denna rapport.

Min hypotes av denna information är att undervisningsnivån skiljer sig åt på de yrkes- och studieförberedande gymnasieprogrammen. Inte nödvändigtvis att kvaliteten skiljer sig, utan att vägen fram till målet kan se olika ut. Dessutom är jag av den uppfattningen att synen på eleverna kan skilja sig åt, beroende på vilket program eleven går på. För att få en liten inblick i hur undervisningen ser ut och om eventuella skillnader finns när det gäller uppfattningen av elever, har jag intervjuat fyra lärare som undervisar eller har undervisat elever i svenska, från både yrkesförberedande- och studieförberedande program. En presentation av lärarna och av de skolor som är aktuella i de intervjuer jag gjort, kommer i en annan del av rapporten.

---

³ Läroplanen för den frivilliga skolan har jag använt som utgångspunkt om vad som gäller undervisning i den svenska frivilliga skolformen. Detta för att få en uppfattning om vad man som lärare måste ta hänsyn till när man bedriver undervisning

⁴ Elisabet Rudhe är journalist på Lärarnas Tidning, vilket är en facktidning för lärare. Hennes rapport som gemensamt med Skolverket tagits fram efter gymnasiereformen 1992 (började gälla 1 juli 1994), då flera lärare som undervisade kärnämnen på teoretiska program, nu skulle undervisa elever på praktiska program.

Eftersom denna undersökning är begränsad och endast ger de intervjuade lärarnas syn på undervisning behöver det nödvändigtvis inte se likadant ut i hela Sverige, Västra Götaland eller ens på de tre skolor som undersökningen innefattar. Jag är dessutom medveten om det faktum, att om jag valt en annan målgrupp, exempelvis eleverna, eller en annan variabel än den sociala bakgrunden, exempelvis kön, skulle både processen och resultatet eventuellt sett annorlunda ut. Men som jag tidigare nämnt låg mitt intresse i hur lärarna tyckte och tänkte och den sociala bakgrunden blev en variabel som växte fram under arbetets gång.

Som blivande karaktärsämneslärare anser jag det vara av stor vikt att vara medveten om hur det ser ut i gymnasieskolorna. Denna undersökning har gett mig en, om än begränsad, inblick i hur lärare mer eller mindre anstränger sig för att ge alla elever en bra undervisning. Vissa av de lärare jag intervjuat skulle jag inte ha något emot att få som kolleger.

Troligen kommer jag och mina kurskamrater stöta på både studiemotiverade och mindre studiemotiverade elever, vilket kan kännas uppmuntrande eller nedslående. Har man då i åtanke att det kan finnas skäl till varför det är så, exempelvis social bakgrund, studievana och mer eller mindre lyckad grundskoleresultat, kanske man kan motarbeta de invanda mönster eleverna har.

1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med denna undersökning är att ta reda på om undervisningsnivån i kärnämnet svenska skiljer sig åt på de yrkes- och studieförberedande programmen och om gymnasievalet har med den sociala bakgrunden att göra.

Frågeställningar jag har är:

- *Arbetar de intervjuade lärarna ämnesintegrerat?*
- *Använder lärarna samma kursböcker / kursmaterial oavsett program?*
- *Anpassas lektionerna efter vilket program undervisningen sker på?*
- *Har de intervjuade lärarna olika förväntningar på eleverna och uppfattar de att eleverna har samma förutsättningar?*
- *Upplever de intervjuade lärarna att det förekommer någon hierarki mellan eleverna på de olika gymnasieprogrammen eller mellan kärnämneslärarna och karaktärsämneslärarna?*

För att uppnå syftet och besvara frågeställningarna har jag intervjuat fyra lärare i kärnämnet svenska som undervisar bägge elevkategorierna. Då det finns ett begränsat antal gymnasieskolor som har både yrkesförberedande- och studieförberedande program, blir urvalet av lärare begränsat. Geografiskt finns skolorna där jag intervjuat lärare endast i Västra Götalandsregionen, där två av dem finns i Göteborg och den tredje i en grannkommun till Göteborg. Jag tar heller inte upp något ur ett genusperspektiv, eller ur elevernas perspektiv, eftersom det inte var relevant för mig när jag utförde denna undersökning.

Jämförelsepunkterna är i det här fallet mellan de yrkesförberedande- och studieförberedande programmen och de fyra lärarnas tankar om undervisning.

Att jag valde att fokusera på ämnet svenska beror på att det är ett av de tre kärnämnen som eleverna får göra nationellt prov i, vilket underlättar en jämförelse mellan programmens olika resultat. De andra två kärnämnen som eleverna får göra nationellt prov i är engelska och matematik, vilket är viktiga ämnen. Dock anser jag att svenska är det viktigaste ämnet, eftersom det är nödvändigt att behärska för att eleverna ska kunna lära sig övriga ämnen. Dessutom är den kursen på 200 poäng vilket då gör att det blir det största ämnet i gymnasieskolan. Svenska är viktigt att kunna behärska både i tal och skrift, oavsett vilket yrke

man i framtiden kommer att utöva. Att kunna formulera eller att kunna förstå innebörden i en text är högst relevant, att dessutom kunna formulera en förfrågan exempelvis till en myndighet eller arbetsgivare bör alla kunna.

1.3 Gymnasieskolan i Sverige – en genomgång och historik

1.3.1 1994 års läroplan för den frivilliga skolformen Lpf 94

Läroplanen för den frivilliga skolan, förkortat Lpf 94, innefattar gymnasium, gymnasiesärskola och vuxenutbildning och är en trycksak på 17 sidor som går att få kostnadsfritt av Skolverket, den går också att ladda ner från Skolverkets hemsida (www.skolverket.se/publikationer?id=1071).

Den börjar med skolans värdegrund med termer som demokrati, respekt för individen och miljön. Vidare står det att skolan har en uppgift att förmedla och förankra de värden som vårt samhällsliv grundar sig på, det vill säga, människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde och jämställdhet mellan kvinnor och män. Att inte trakassera människor för sin trosuppfattning, sexuella läggning eller funktionshinder, utan visa tolerans och förståelse för människors olikhet.

När det handlar om själva utbildningen i skolan finns mer specifika krav på de som arbetar eller studerar på skolan. Bland annat är ett krav på att undervisningen ska anpassas till varje enskild individ, dock måste den vara likvärdig oavsett var i landet undervisningen sker. Likvärdig är inte detsamma som likadan, utan innebär att undervisningsmetoderna kan skilja sig men kvaliteten på utbildningen ska vara lika hög. Förutom att undervisningen ska förmedla kunskap och grundläggande demokratiska värden, ska den även bedrivas i sådan arbetsform att eleverna utvecklar en önskan att delta i samhällslivet (Lpf 94).

1.3.2 Gymnasieskolan idag

Enligt en motion från riksdagen där en utredning om gymnasiereformen som fastslogs 1994, är det sedan 1990-talet 90 % av grundskoleeleverna som fortsätter sina studier på gymnasiet, vilket anses vara en positiv utveckling, enligt denna motion. Kraven eleverna har från grundskolan för att kunna komma in på ett gymnasieprogram, är att ha godkänt i kärnämnen svenska, engelska och matematik. Det ökande antal elever som söker vidare till ett gymnasieprogram ställer även krav på såväl gymnasieskolans organisation som dess undervisning, vilket har lett till att utvecklingen har blivit att gymnasieprogrammen har en mer homogen utformning. Alla de 17 nationella programmen innehåller en stor teoretisk kärna som ska leda till en högskolekompetens. Ambitionen var att ge alla elever en högskolebehörighet vilket tyvärr istället har resulterat i en stor utslagning av dem som är studietrötta eller saknar förmågan att klara de högre teoretiska kraven. Att inte alla niondeklassare är motiverade för en sådan utbildning säger sig självt (Gymnasieskolan – Riksdagen, 2008-12-03).

Resultatet har blivit att det näst största programmet idag är det individuella programmet⁵, ett program som var tänkt som en tillfällig konstruktion men där nu 14,5 % av förstaårseleverna går. Enligt Skolverket är det största programmet samhällsvetenskapliga

---

⁵ Individuella programmet innebär att det ska förbereda eleven för utbildning på ett nationellt gymnasieprogram. Det vänder sig till elever som inte uppfyller kraven för att kunna söka sig till ett nationellt program, dvs. eleverna har inte godkända betyg i svenska, engelska eller matematik (www.skolverket.se/sb/d/610).

programmet med 37 %, naturvetenskapliga programmet har 12 % av gymnasieeleverna (www.skolverket.se/sb/d/1718).

Gymnasieskolan måste stimulera såväl den som snabbt vill ta till sig mycket avancerad teoretisk kunskap som den som vill satsa på mera praktisk kompetens och i egen takt variera det praktiska lärandet med teorin

Gymnasieskolan präglas fortfarande av en stor snedfördelning både vad gäller sociala grupperingar, kön och studieresultat. Det krävs stora ansträngningar för att bryta de traditionella mönstren och där kan studievägledarna, det vill säga de som har till uppgift att hjälpa eleverna med sitt gymnasieval, försöka påverka och uppmuntra elever som vill göra otraditionella gymnasieval. Kön är fortfarande en betydande faktor vid val av gymnasieprogram. Männen dominerar bygg-, el-, energi-, fordons-, industri- och teknikprogrammen, medan kvinnorna dominerar hantverks-, omvårdnads- samt barn- och fritidsprogrammet. Ansträngningar måste göras för att bredda rekryteringen och stimulera flera elevgrupper att skaffa sig en högre utbildning. Fortfarande är det alltför få ungdomar från studieovana miljöer som söker sig till högskolan, vilket lägger grunden för den sociala snedrekryteringen till högskolan (Gymnasieskolan – Riksdagen)

1.3.3 Kursmål och styrdokument för ämnet Svenska enligt Lpf 94

I läroplanen som är fastställd av regeringen deklarerar skolans grundläggande uppdrag om de överordnade målen för skolans verksamhet. Läroplanen anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer. De styrdokument som anger målen och kraven i utbildningen är program mål, kursplaner och betygskriterier, vilket riksdagen beslutar om. .

Riksdagen beslutar även om vilka program och vilka kärnämnen som ska finnas i förskola, grundskola, vuxenutbildning, särskola och gymnasium.

Programmålen för varje nationellt program i gymnasieskolan fastställs av regeringen, vilka anger syftet och målet med utbildningen.

Skolverket fattar beslut om kursplaner och dessa anger målet för undervisningen i varje enskilt ämne och kurs (www.skolverket.se/sb/d/2398/a/3481).

På Skolverkets hemsida står det syfte varje kurs har, där står det bland annat följande om ämnet svenska:

”Ämnet svenska har som mål att stärka den personliga och kulturella identiteten. Utbildningen ska utveckla tänkandet, kreativiteten och förmågan till analys och ställningstagande för den enskilde individen. Vidare ska ämnet bidra till framgång i studierna och öka förmågan att kommunicera med andra.

För den personliga identiteten och för samhörigheten mellan människor har språket stor betydelse. Språket speglar skillnader och likheter mellan människor, deras personlighet, bakgrund, kön och intressen.

Utbildningen i ämnet svenska syftar till att utveckla förmågan att tala och skriva väl samt att öka lyhördheten för andras språk och sätt att uttrycka sig i tal och skrift. Genom språket sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera.

Kursen *Svenska A* bygger vidare på utbildningen i grundskolan eller på motsvarande förkunskaper och skall öka elevernas tilltro till den egna språkliga förmågan. Tyngdpunkten ligger på elevens behov att kommunicera i tal och skrift, att vidareutveckla sin förmåga att läsa, lära och tänka.

Kursen *Svenska B* breddar och fördjupar innehållet i Svenska A. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sin språkliga förmåga. Läsning enligt elevernas önskemål ingår även i Svenska B, men litterära och andra texter fokuseras tydligare som kunskapskällor. Perspektivet vidgas ytterligare mot historien, samhället och framtiden”

(www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/annesplan/id/SV/titleId/Svenska)

1.3.4 Yrkesförberedande gymnasieprogram

Det finns 17 olika nationella program som samtliga är treåriga. Alla ger en bred basutbildning och grundläggande behörighet att studera på universitet eller högskola. Av dessa 17 program är endast fyra rent teoretiska, de fyra är enligt kursinformationen på Skolverkets hemsida: estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet.

Dock finns det oklarheter i hur olika program ska kategoriseras, det visar bland annat en uppsats där medieprogrammet undersöktes. Frågan ställdes huruvida medieprogrammet kan anses vara yrkes eller studieförberedande. Resultatet av undersökningen visade att programmet inte kan anses vara ett yrkesförberedande program eftersom det är väldigt få som fick arbete inom mediebranschen direkt efter gymnasiet. (Hay & Hylander 2008)

De övriga 13 nationella program får sin inriktning genom sina karaktärsämnen, programmen som har karaktärsämnen skall omfatta minst femton veckor arbetsplatsförlagd utbildning på en arbetsplats utanför skolan. Detta är inte obligatoriskt på de teoretiska programmen men möjligheten finns.

De flesta programmen är uppdelade i olika inriktningar, skulle inte alla program finnas i den kommun man är bosatt i har eleven rätt att genomföra utbildningen i annan kommun. För att tillgodose lokala behov kan en kommun fastställa lokala inriktningar (<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=15&skolform=21&id=52&extraId>).

1.3.5 Skolverkets lägesbedömning 2006

Den senaste lägesbedömningen skolverket har givit ut är från 2006 och den visar elevernas genomförda skolgång på gymnasiet. Skolverket visar med tabeller hur många elever det var på de olika programmen som slutförde utbildningen, antingen efter programmets tre år, eller med ett extra år. Extra året kan innebära att eleven har valt fel program och då hoppat av så sent, att möjligheten att byta program fått skjutas upp till nästa läsår. I hela tabellen finns alla gymnasieprogram representerade men jag visar endast fem av programmen och gymnasieskolan totalt.

Andelen elever som började sin gymnasieutbildning 2001 med slutbetyg inom tre eller fyra år efter gymnasiestart räknat i procent.

	Efter 3 år	Efter 4 år
Gymnasieskolan totalt	68 %	75 %
Barn och fritid	65 %	70 %
Fordon	59 %	65 %
Hotell- och restaurang	68 %	73 %
Samhällsvetenskaplig	78 %	85 %
Naturvetenskaplig	84 %	91 %
Estetiska	71 %	78 %

Denna tabell omfattar alla typer av gymnasieskolor och program. Ökningen av elever med slutbetyg efter fyra år berodde övervägande på att eleverna valde ett annat program än vad det var från början. Var tionde elev som började 2001 och fick slutbetyg efter fyra år, ändrade inriktning, det vill säga att de bytte gymnasieprogram (Skolverkets lägesbedömning 2006)

1.3.6 Nationella prov

Enligt Skolverkets sammanfattning har de nationella proven hög legitimitet hos lärarna, som anser att de stämmer överens med deras undervisning. Det är ca. 20 % av eleverna som får ett högre kursbetyg än det betyg de får på de nationella proven. Tidigare undersökningar om anledningen, är att när lärarna tar hänsyn till andra betygsgrundade faktorer än proven, lyckas främst kvinnorna höja sina betyg⁶. Statistiken visar också att flera elever på de yrkesinriktade programmen inte uppnår godkänt resultat.

De kvinnliga eleverna har överlag högre betyg än vad de manliga eleverna har, i de nationella proven i ämnet svenska.

De resultat man kan ta del av genom Skolverkets hemsida, är sammanställda från vårterminen 2007 av Statistiska centralbyrån (SCB). De tabeller som man kan ta del av är utförliga, vill man ha jämförelser av resultat mellan män och kvinnor, olika gymnasieprogram, eller de olika betygsgraderna, går det att på ett enkelt sätt fastställa. Tabellen där gymnasieprogrammets resultat är jämförda visar att det är industri – och fordonsprogrammet som har mest Icke Godkänt (IG) resultat. Vid betyget Mycket Väl Godkänt (MVG), ligger naturvetenskapsprogrammet högst, därefter samhällsvetenskaps – och estetiska programmet (www.skolverket.se/publikationer?id=1780)

Utgångspunkten vid konstruktion av material i det nationella provsystemet är gällande styrdokument och den pedagogiska grundsyn som uttrycks i läroplaner och kursplaner. De nationella proven kan ses som ett underlag för att bidra till likvärdighet i betygssättningen på nationell nivå. Ett syfte med proven är att bidra till så enhetliga bedömningsgrunder som möjligt över landet, ett annat är att konkretisera de styrdokument som utgör underlag för skolverksamhetens planering, genomförande och utvärdering (www.skolverket.se/sb/d/277).

En av ämnesprovets två delar är förlagd till en bestämd dag att utföras, den muntliga delen av provet kan genomföras under lektionstid i anslutning till provperioden eller tidigare under terminen.

Från och med höstterminen 2007 består kursprovet av två delar, en muntlig och en skriftlig. Den nya muntliga uppgiften baseras delvis på texthäftet och ersätter på så vis den tidigare A-uppgiften. Det blir alltså inte möjligt att starta arbetet med den muntliga uppgiften innan provmaterialet kommit till skolan. Elevens muntliga framförande ska kompletteras med ett skrivet pm, som inte ska betygsättas utan bara godkännas. I och med nyordningen kommer det muntliga delen att väga tyngre i det sammanvägda provbetyget. Den skriftliga uppgiften utformas som tidigare B-uppgift (www.nordiska.uu.se/natprov/gymnasiet).

1.3.7 Sammanfattning av ovanstående

Eleverna i Sverige har 17 nationella gymnasieprogram att välja på, vilka fyra av dem är teoretiska, det vill säga studieförberedande. Övriga 13 är av sådan karaktär att eleven efter sin utbildning kan utöva det yrke programmet utformats för, dock är det oklart om eleven direkt efter att ha gått alla de praktiska programmen kan få ett arbete.

Programmålen som regeringen fastställt innefattar alla program och ska ge eleven en högskolekompetens. Läroplanen har som krav att alla elever ska ha likvärdig undervisning oavsett var i landet de går och oavsett vilket program de valt. Undervisningen ska förmedla kunskap i det ämne som gäller och dessutom ge eleven en önskan att delta i samhällslivet.

---

⁶ Betygskriterierna är: Mycket Väl Godkänt (MVG), Väl Godkänt (VG), Godkänt (G) och Icke Godkänt (IG).

90 % av alla de som går ut grundskolan fortsätter studera på gymnasiet vilket skulle kunna leda till att alla eleverna har en hög kunskap både vad gäller de teoretiska ämnena som de praktiska ämnena. Så är inte fallet, många elever får inte fullständiga betyg i alla ämnen, vilket främst handlar om kärnämnen. De elever som inte når godkänt är övervägande elever på praktiska program, som gång efter gång, hamnar lägre i betyg än eleverna på de teoretiska programmen. I ämnet svenska som innefattar kunskapen om hur man uttrycker sig i det svenska språket både i tal och skrift samt tillägnar sig begrepp som att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera, är resultaten lika nedslående.

1.4 Teoretiska utgångspunkter

1.4.1 Den sociala bakgrunden

Efter mina intervjuer med lärarna, där alla fyra anser att den sociala bakgrunden skilde sig åt mellan de yrkes – och studieförberedande programmens elever, har jag använt just social bakgrund som utgångspunkt. Enligt lärarna kom eleverna på de praktiska programmen från familjer där utbildningen var låg eller obefintlig och ingen studievana fanns. På de teoretiska programmen kom däremot eleverna från hem med hög studievana och minst en av föräldrarna hade en högre utbildning. Denna information fick mig att söka tidigare forskning som tar upp utbildning och social status, för att få en inblick och eventuellt svar på, om den sociala bakgrunden är en bidragande orsak till valet av gymnasieprogram.

Denna utgångspunkt ledde mig till Pierre Bourdieu⁷ och hans teorier om *habitus, kapital och fält*.

1.4.2 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu var fransk sociolog och kulturanthropolog som 1981 blev innehavare av den prestigefyllda professuren i sociologi vid Collège de France i Paris. Mest känd är Bourdieu för sin teori om habitus, fält och det symboliska och kulturella kapitalet. Detta är termer som används i forskningssyften och av det franska utbildningsväsendet.

I synnerhet har Bourdieu kartlagt den franska medel- och överklassens habitus inom litteratur, konst, mode och vetenskap.

De flesta av Bourdieus kända verk finns översatta till engelska, exempelvis *La Reproduction* (1970), *La Distinction* (1979) och *Homo Academicus* (1984). Vissa av verken har även översatts till svenska, exempelvis, *Kultursociologiska texter* (1986).

I en tolkning av Pierre Bourdieu enligt Filosofie Doktor Jan Carle⁸ (2003) visade i ett flertal studier att utbildningen är centralt för reproduktion av eliten. På individnivå blir effekten av ett utbildningsorienterat samhälle, att om man kommer från enklare förhållanden och vill klättra till en högre position, kommer man möta många svårigheter.

I sin utbildning kämpar man inte bara för att nå en boklig bildning och kunskap, man lever även med sitt sociala ursprung och sin klassmässiga erfarenhet. Förutom boklig bildning

---

⁷ Pierre Bourdieu var inte bekant för mig innan jag påbörjade detta arbete men framstod som användbar. Jag är alltså ingen Bourdieu expert men har läst tolkningar av Bourdieu som förklarar begrepp och tankegångar på ett mer "enkelt" sätt. Bland annat Jan Carles text *Pierre Bourdieu och klassamhällets reproduktion* 2003

⁸ Jan Carle Universitetslektor vid Göteborgs universitet, Filosofie Doktor i sociologi, arbetar som studierektor på Lärarprogrammet vid Göteborgs universitet.

måste man även omforma de erfarenheter och den livsinställning man fått genom sitt sociala arv, vilket individer från högre samhällsklasser mer eller mindre föds in i. För att utbildningen ska bli vad många i de lägre klasserna hoppas på det vill säga, nyckeln till framgång, krävs ibland ett omfattande anpassningsarbete. För att försöka förändra sin klassposition genom utbildning handlar det även om att tillägna sig de sociala mönster de högre klasserna har, till exempel, gå i de rätta skolorna, tillägna sig rätt språk, använda rätt beteende och kunskapsformer (Carle 2003).

I sin teori om utbildningen använder inte Bourdieu socialisationsbegreppet, enligt Carle, vilket bygger på föreställningen om allas likvärdiga möjligheter. Det vill säga att där skolan skall och kan överbrygga och utjämna relationer som skapats i samhällets olika sociala och kulturella förhållanden. Istället använder han reproduktionsbegreppet där exempelvis relationen lärare- och elev handlar om att överföra, omvandla och tillägna sig det symboliska kapital som är av central betydelse för en hög social position. Bourdieu menade att utbildningsväsendet är den centrala institutionen i den ständigt pågående reproduceringen av den dominerande ideologin. Inom skolan återskapas och cementeras klasskillnader, det är en av anledningarna till att han fann utbildningsväsendet intressant att studera.

Skolan domineras emellertid av föreställningen om utbildning som en likvärdig möjlighet för alla, oavsett social bakgrund. Detta gör att de elever med en bakgrund av lägre klass har sämre förutsättning att tillägna sig och omvandla kunskapen i utbildningen till den bildning som krävs. Möjligheten att ta till sig och omforma denna kunskap beror på elevens sociala bakgrund och studievana i familjen. Att behandla alla lika innebär att de elever utan denna kunskap hemifrån, hamnar långt efter menar Carle, (2003).

En annan person som tolkat och översatt Bourdieu är Filosofie Doktor Donald Broady⁹ i verket *Kulturens fält* – en antologi 1998, vilket innefattar de tre begreppen *habitus, kapital och fält*.

1.4.3 Habitus

Habitus enligt Donald Broady (Broady 1998) hänsyftar till system av förfoganden som påverkar hur vi människor agerar, tänker och orienterar oss i den sociala världen, det vill säga, där vi rör oss gemensamt med vår omgivning. En människas habitus grundas genom de vanor vi använder i familjen, skolan och i arbetslivet. Dessa fungerar sedan som ett orubbligt och ofta omedvetet handlingsmönster, vilket Bourdieu anser skilja sig beroende på vilken samhällsklass man tillhör. De habitus man har är centrala för hur exempelvis makteliten skapas och reproduceras och kan betraktas som ett förkroppsligat kapital. Man föds alltså med en viss livsstil som innefattar specifika tillgångar beroende på den miljö och den sociala klass man tillhör (Broady 1998:13).

Det innebär enligt min tolkning att redan från början är framtiden utstakad beroende på vilken samhällsklass familjen tillhör, lågutbildade föräldrar ger lågutbildade barn och högutbildade föräldrar ger högutbildade barn. Innan skolreformen 1994 var de praktiska programmen tvååriga och ledde inte till en högskolekompetens och de elever som gick sådana program ansågs då vara lågutbildade. Idag när gymnasieprogrammen är treåriga och har en stor del av kärnämnen, ger alla program högskolekompetens, men eftersom långt ifrån alla elever fortsätter med högre studier, är de elever med endast gymnasieutbildning lågutbildade.

---

⁹ Donald Broady är Filosofie Doktor i pedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm, professor i "Pedagogik med inriktning mot lärarutbildningarnas pedagogik" vid Uppsala universitet från 1997 och är det fortfarande 2007 (www.skeptron.uu.se/broady/cv.htm).

Lärarna jag intervjuat bekräftar att de flesta elever på praktiska program kommer ifrån hem med lågutbildade föräldrar. Deras miljö speglar det gymnasieval de gör.

1.4.4 Kapital

Bourdieu's kapital enligt Broady (1998) är enkelt sagt symboliska och materiella tillgångar. Bourdieu menar enligt Broady att man skiljer mellan olika arter av kapital.

Kulturellt kapital är ett kultiverat språkbruk och förtrogenhet med den så kallade finkulturen, det vill säga "god smak".

Socialt kapital är de släktband, vänskapsförbindelser, kåranda (gamla klasskamrater), det vill säga det sociala nätverk en människa har.

Ekonomiskt kapital är de materiella tillgångar en individ har samt kännedom om ekonomins spelregler (Broady 1998:13).

Kapital skulle då vara de fördelar man tillskansat sig i det man lever, umgås och verkar med. Den kulturella delen skulle betyda att man kan "föra" sig i överklassen och till viss del i medelklassen. Miljön lär och uppfostrar oss med den vett och etikett som gäller i den samhällsklass vi lever i. Det sociala kapitalet är det som ingår i det nätverk man har av familj och umgänge. Oftast söker man sig till likasinnade eftersom det är lättare att hitta gemensamma intressen, även gymnasieprogrammen tycks vara uppdelade på det sättet. Det ekonomiska kapitalet är de ekonomiska resurserna man har, om man har råd att bo på de "rätta" adresserna och köpa sig de "rätta" kläderna, så att alla kan se vilken klass man tillhör. Det ekonomiska kapitalet kanske är lättare att lägga märke till genom att notera kläderna, smycken och accessoarer samt eventuella semesterresor. De sociala och kulturella kapitalen är kanske däremot inte lika självklara och uppenbara bland gymnasieeleverna och kanske inte framkommer förrän man haft en närmare kontakt med eleven.

1.4.5 Fält

Fält definieras enligt Bourdieu (Broady 1998:14), som ett system av relationer mellan positioner. För att ett område skall kunna analyseras som ett fält i Bourdieus mening, krävs det att det besitter en väl utvecklad autonomi, det vill säga, en självständighet till andra fält och till omvärlden i övrigt.

Ett fält förutsätter att det finns ytterligheter mellan skilda läger och konkurrerande värdehierarkier. Exempelvis en intellektuell pol, gentemot en kommersiell pol.

Det sociala fältet som Bourdieu även benämner som kampfält och konkurrensfält, avser ett obeständigt område i samhället där människor och institutioner strider om något de har gemensamt, exempelvis litteratur (Broady 1998:14,15).

Min tolkning av detta är att fält är den sfär man befinner sig i, i förhållande till andra sfärer. Man tillhör en gemensam grupp där smak, åsikter och livsstilar är övervägande lika. Fältet värnar om det som utmärker just densamma och visar omgivningen vad som gäller. Exemplet med en intellektuell och kommersiell pol, där den intellektuella delen värdesätter vissa teateruppsättningar, konserter eller viss litteratur och den kommersiella delen en helt annan, konkurrerar med varandra om vad som är "inne".

1.4.6 Donald Broady

Broady har förutom översatt och tolkat Bourdieu, även skrivit och forskat mycket själv, både på egen hand och tillsammans med en eller flera personer. Bland annat har han i samarbete med Mikael Börjesson¹⁰ skrivit en artikel i häftet *Ord & Bild, En social karta över gymnasieskolan* (2006), där de gemensamt kartlägger den svenska gymnasieskolan och vilka samhällsklasser eleverna på de olika gymnasieprogrammen tillhör. Denna artikel visar de mönster som upprepas när det gäller vilka val av program eleverna väljer, eller blir tilldelade, enligt Broady och Börjesson.

Fokuseringen ligger på eleverna som kommer från de högre samhällsklasserna, både vad gäller den ekonomiska sidan och den intellektuella delen. Enligt artikeln är det minst troligt att barn från välutbildade hem, väljer ett yrkesförberedande program, precis som barn ifrån lågutbildade hem sällan väljer ett teoretiskt program. Vidare skriver de att "Alla vet att egenskaper som socialt ursprung, kön och skolframgång spelar roll för vägarna genom utbildningssystemet och många har nog en hum om hur utbildningsvägarna åtminstone på den egna orten skiljer sig åt" (Broady & Börjesson 2006: 90). Den svenska gymnasieskolan kan ur sociologisk synvinkel betraktas som ett rum med polariteter och hierarkier vilka bestäms av elevernas egenskaper, tillgångar och framtidsutsikter.

Den variabel som kön bidrar med påverkar mer än någon annan egenskap till att utforma rummets struktur, menar Broady och Börjesson. Bortsett från variabeln könsskillnader, är den sociala hierarkin den mest övervägande orsaken till vilket gymnasieprogram en elev väljer.

Överst i hierarkin finns de barn med rik tillgång till utbildningskapital, det vill säga, barn till läkare och universitetslärare, därefter kommer barnen från medelklassen och längst ner i hierarkin kommer barnen från arbetarklassen. Det är ett längre avstånd mellan den intellektuella elitens barn till arbetarklassens barn, än vad det är mellan den ekonomiska elitens barn och arbetarklassens barn. Det är därför mer troligt att barn från familjer med god ekonomi men utan hög akademisk utbildning mer sannolikt väljer ett yrkesprogram än vad barn från läkarfamiljer gör (Broady och Börjesson 2006:92).

1.4.7 Fanny Ambjörnsson

En annan forskare som tagit upp skillnader mellan elevgrupper är Fanny Ambjörnsson¹¹ i sin avhandling *I en klass för sig*.

Hon har där följt tjejer på två olika gymnasieprogram, dels barn- och fritidsprogrammet förkortat BF, dels på samhällsvetenskapliga programmet förkortat S. BF-programmet är ett yrkesförberedande program som har bland de lägsta antagningspoängen, medan S-programmet är studieförberedande och har relativt höga antagningspoäng. Ambjörnsson tillbringade lång tid i två klasser, en från varje program, som deltagande observatör där hon fick vetskap om hur det är att studera på de respektive programmen och vilken syn de har på sig själva och på varandra (Ambjörnsson 2007:33,34)..

Även Ambjörnsson har hämtat inspiration ifrån Pierre Bourdieu och hans klassiska studier av klassrelationer i det franska samhället. Enligt Bourdieu (Ambjörnsson 2007:35,36) handlar klass minst lika mycket som stratifiering från stil, smak, sociala relationer och kroppsliga rörelsemönster som fördelningen av ekonomiska resurser. Vilka man umgås med, hur man

---

¹⁰ Mikael Börjesson är forskare i utbildningssociologi vid Uppsala universitet.

¹¹ Fanny Ambjörnsson är socialantropolog och verksam vid Stockholms universitet. Boken *I en klass för sig* är hennes doktorsavhandling som hon disputerade på 2003 (www.ordfront.se/www.ordfront.se/Bocker/Varaforfattare/FannyAmbjornsson.aspx).

klär sig, vilken musik man lyssnar på, till som hur mycket pengar man har på banken, talar om vilken klass man tillhör. Klasskillnaderna upprätthålls genom att den härskande eliten framställer den rådande omgivningen som naturlig och självklar och som omöjlig att ifrågasätta.

Denna tolkning av Bourdieu som Ambjörnsson gör anser hon stämma överens med det hon såg i de båda klasserna under sin forskning. Hon ansåg att det framförallt var med hänsyn till socialt- och kulturellt kapital som skillnaderna markerades. Ambjörnsson ansåg att eleverna på det yrkesförberedande programmet hamnade underst i en hierarki som toppades av de mer teoretiskt inriktade natur- och samhällsvetenskapsprogrammen. Skillnaderna förklarades aldrig utan framkom i uttryck av stil, attityd, rykte och inställning (Ambjörnsson 2007:36).

1.5 Tidigare forskning

Tidigare forskning i ämnet är mycket stort, främst vad gäller den sociala bakgrunden. Jag har tagit del i vissa av dessa arbeten även om jag inte använt dem i min uppsats. När det gäller litteratur om social bakgrund är det bland annat: Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft* översatt från franska av Gustaf Gimdal & Stefan Jordebrandt, Daidalos AB, Uddevalla 1999.

John Dewey, *Individ, skola och samhälle* – pedagogiska texter i urval av Sven G Hartman & Ulf P Lundgren, Natur och Kultur, Stockholm 1980.

Per Forsman, *Det klivna samhället* Carlssons bokförlag Stockholm 1995

Joakim Israel, & Hermansson *Det nya klassamhället* Ordfronts förlag 1996.

Sammanfattningsvis kan man säga att all denna litteratur styrker teorierna om att det finns en stor skillnad mellan olika samhällsklasser. Klyftorna mellan samhällsklasserna har alltid funnits och eftersom invanda mönster upprepas tycks dessa klyftor inte gå att komma ifrån. Tvärtom, verkar de i och med segregationen i våra större städer, öka.

1.5.1 Uppsatser

Jag upptäckte när jag letade efter uppsatser som låg nära mitt intresseområde att jag var långt ifrån den första som haft intresse i att undersöka undervisningen på yrkes- respektive studieförberedande program. Nedan ger jag några exempel på uppsatser som ligger nära mitt ämne eller som på andra sätt inspirerat.

Joel Engström har undersökt hur undervisningen i matematik A anpassas efter elevens studieinriktning. Vad han fann var att undervisningen och läromedlen är anpassade efter elever som satsar på att få godkänt och att det drabbar elever som tänkt läsa vidare (Engström 2008).

Frida Hoffman undersökte huruvida det förekom skillnader i innehåll och utformning av planeringar, prov och betygskriterier i undervisningen av litteraturhistoria mellan de yrkesförberedande och de studieförberedande programmen i gymnasieskolan. Studien visade bland annat att proven på de yrkesförberedande programmen var färre och enklare samtidigt som betygskraven är betydligt lägre (Hoffman 2008).

Emilie Palmkvist och Lena Widerbergs uppsats *Nationella prov - en garanti för likvärdiga betyg? Det nationella provets påverkan på betygsättningen och undervisningen i svenska B i gymnasieskolan*, handlar precis om vad titeln antyder (Palmkvist & Widerberg 2007).

I uppsatsen *Gymnasieelevers och gymnasielärares åsikter om olika undervisningsformer i matematik och skillnader/likheter i åsikter mellan lärare, elever från studieförberedande och elever från yrkesförberedande program*, där Anders Sundvall drog slutsatsen att

undervisningsformen i matematik var viktigare för eleverna på yrkesförberedande program (Sundvall 2008).

Caroline Andersson och Camilla Lenander har skrivit en uppsats som heter *Att vara någon – en kvalitativ studie om hur elever ser på och hanterar de villkor och möjligheter som återfinns i dagens gymnasieskola och samhälle*. Denna uppsats handlar om elever på tre olika gymnasieprogram och om hur den sociala bakgrunden ofta är avgörande vid gymnasievalet. Undersökningen visar att den sociala bakgrunden mer förstärks i gymnasieskolan, än vad den gör i samhället i stort (Andersson & Lenander 2007).

”Det är självklart att det blir nivåskillnad” – en studie om lärares olika individualiseringssträvanden, skriven av Eva Häkkinen och Karin Sveland Ludvigson., vilken handlar om åtta samhällskunskapslärare och hur de anpassar undervisning efter eleverna. Genom att intervjua åtta lärare i samhällskunskap försöker de utröna och jämföra om det förekommer en anpassning av undervisning beroende på om det är ett yrkesförberedande program eller ett studieförberedande program (Häkkinen & Sveland, Ludvigsson 2007).

1.6 Metod och material

1.6.1 Kvantitativa och kvalitativa metoder

För att komma fram till vilken metod jag skulle använda för att svara på mina frågeställningar har jag tagit del i kursböcker som tar upp forskningsmetoder, dessa böcker är bland annat *Metodpraktikan* (Esaiasson, Giljam, Oscarsson, Wängnerud 2007), *Kvalitativa intervjuer* (Trost 1993), *Den kvalitativa forskningen* (Kvale 1997) och *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (Starrin och Svenson (red.)1994).

Begreppet kvantitativ innehållsanalys består av två komponenter enligt *Metodpraktikan* (Esaiason m.fl. 2007), med innehållsanalys avses att undersökningen innehåller någon form av skriftlig, muntlig eller bildmässig framställning.

Med kvantitativ åsyftar de att undersökningen baseras på likvärdiga och därmed jämförbara uppgifter i sådan utsträckning att de uppgifter kan uttryckas och analyseras med siffror (Esaiason m.fl. 2007:223).

Fördelen med kvantitativa innehållsanalyser enligt *Metodpraktikan* är möjligheterna till mekaniskt räknande, möjligheten till att på relativt kort tid gå igenom mycket stora insamlingar av datamaterial och registrera dessa. Detta innebär inte på något sätt att den kvantitativa innehållsanalysens utövare enbart, eller ens huvudsakligen, ägnar sig åt mekaniskt räknande av olika kategorier (2007:224).

Denna metod för att få svar på de frågor jag ställt, anser inte jag passa eftersom mitt arbete handlar mer om attityder, åsikter och tankar som lärare kan ha om eleverna och om sin undervisning. För att få fram resultat som ger lärarna möjlighet att uttala sig om undervisning, bedömer jag att det mest lämpade var att fråga dem. Mitt val av metod blev därför att intervjua fyra lärare, där tre av intervjuerna skedde muntligt och den fjärde intervjun via brevväxling på datorn.

Mitt krav på de lärarna jag skulle intervjua var att de skulle undervisa eller relativt nyligen ha undervisat i ämnet svenska, elever både på yrkesförberedande - och studieförberedande program, vilket begränsade mitt urval.

För att finna sådana lärare tog jag kontakt med gymnasieskolor som erbjuder eleverna både praktiska och teoretiska program. Skolorna visade sig inte alltid ha lärare som undervisade bägge elevkategorierna, utan lärarna var uppdelade efter program, det vill säga att på en del skolor kunde lärarna på de olika programmen aldrig eller sällan träffas. Detta försvårade för mig att finna lärare i svenska som hade möjlighet att ställa upp för intervju, även det faktum

att en hel del svensklärare jag varit i kontakt med, hade fullt upp med att rätta de nationella proven i svenska och inte hade tid för intervjuer, vilket även det förvärrade situationen.

Min tanke var också att jag gemensamt med lärarna skulle gå igenom kurslitteratur för att då kunna se om det förekom böcker som skiljde sig åt nivåmässigt för de olika programmen. Tyvärr för mig, men tänkbart tur för eleverna, använde ingen av de fyra lärarna speciella kursböcker utan tog själva fram material genom urval av texter eller från Internet och varierade undervisningen i så hög grad att det inte var möjligt att jämföra materialet.

1.6.2 Den kvalitativa forskningsintervjun

Steinar Kvale¹² i boken *Den Kvalitativa forskningen* 1997, informerar om hur man genomför en kvalitativ forskningsintervju. Han menar att om man vill veta hur människor uppfattar sin värld är det lämpligt att prata med dem. I ett intervjusamtal lyssnar forskaren till vad människorna själva säger om sin livsvärld. De uttrycker åsikter och synpunkter med egna ord och på så sätt får vi reda på deras uppfattning om situationen.

I den kvalitativa forskningsintervjun byggs kunskap upp: det rör sig om ett samspel, om ett utbyte mellan två personer som samtalar om ett ämne av gemensamt intresse (Kvale 1997:9)

Samtalet är en grundläggande form för mänskligt samspel. Människor talar med varandra, de ställer frågor och besvarar frågor. Genom samtal lär vi känna andra personer, vi får veta något om deras erfarenheter, känslor, attityder och känslor.

Forskningsintervjun bygger på vardagens samtal och den är ett professionellt samtal. Den är dock inte ett samtal mellan likställda parter eftersom det är forskaren som definierar och kontrollerar situationen. Ämnet för intervjun presenteras av forskaren, som också kritiskt följer upp den intervjuades svar på frågorna (Kvale 1997:13).

1.6.3 Skolorna och informanterna

Den första intervjun skedde via e-post med en lärare som varit pensionerad sedan 2005 och hade tiden innan pensionen arbetat på ett gymnasium där främst yrkesförberedande program förekom, dessutom hade läraren erfarenhet av samarbete med teoretiska gymnasieskolor. Denna skola som ligger i de norra delarna av Göteborg är jämförelsevis med de övriga två skolorna liten, en bra bit under 1000 elever går där.

Jag har för att förenkla för läsaren och för mig själv, valt att kalla den första skola för A och läraren där för Anna.

De följande två intervjuerna skedde på en annan skola, denna skola som ligger i en grannkommun till Göteborg, kallar jag skola B och är en stor skola, över 1000 elever går där, med 13 av de 17 nationella programmen som utbud. De två lärare som jag intervjuat ger jag namnen Björn och Bengt.

Den tredje skolan som ligger centralt i Göteborg och är den största av dem tre, har jag valt att kalla skola C och läraren jag talat med där, för Cecilia. Utbudet av gymnasieprogram är stort även på skola C och flera av programmen är specialiserade och finns begränsat just på den skolan och inte överallt.

---

¹² Steinar Kvale var en norsk psykolog som var filosofie doktor i psykologi vid Oslos Universitet 1974, samtidigt var han verksam vid universitetet i Århus, Danmark, där han 1982 blev professor i pedagogisk psykologi (http://no.wikipedia.org/wiki/Steinar_Kvale).

Under det att jag endast intervjuat fyra lärare ansåg jag inte att dessa lärares kön, ålder eller antal yrkesår var relevant i denna undersökning, däremot var en önskan från mig att lärarna hade behörighet. Vid ett större antal informanter som exempelvis vid en enkätundersökning, skulle det vara mer intressant att försöka utröna om lärarnas kön, ålder eller antal yrkesår var av betydelse i deras undervisning och deras syn på elever.

Anledningen till att jag valde de namn jag gjort, beror på att det var de första namnen jag kom på som började på den begynnelsebokstav skolan fått. De resultat jag har tolkat efter de intervjuer jag gjort, är inte på något sett generella för de svenska gymnasieskolorna, inte ens för de tre skolor som är aktuella för denna undersökning. Resultatet visar endast de fyra lärarnas åsikter, synpunkter och tankar kring deras undervisning och syn på elever.

Som jag tidigare nämnt skedde den första intervjun via e-post med läraren Anna som efter 40 år som lärare pensionerades 2005. Att intervjun utfördes via e-post har både fördelar och nackdelar. Fördelen är att svaren blir mer utförliga och genomtänkta och att för den som intervjuar lättare får en överblick på vad som svarats. Nackdelen är att ansiktsuttryck, gester, eventuella suckar och spontaniteten i svaren försvinner.

Anna har vid flera tillfällen varit delaktig i ämnessamverkan och ämnesinnehåll. Hon har även varit medförfattare i ett svenskmateriale inom ett av Libers¹³ läromedelspaket vid mitten av 80- talet, dock har jag inte tagit del av detta materiale.

Anna kom fram till att hon ville bli lärare efter att hon redan läst in sina ämnen, svenska och religion, och gick då ett år på lärarhögskolan. Den skola hon var verksam vid arbetade aktivt med utvecklingsprojekt vilket bland annat ledde till ett lärarlag bestående av fyra kärnämneslärare och fyra karaktärsämneslärare, Anna själv var en av lärarna och de arbetade hårt, inspirerande och framgångsrikt (skolan fick pris för Göteborgs Stads pedagogiska lagpris).

Den andra intervjun jag utförde var med Björn, den genomfördes muntligt på hans arbetsplats, det vill säga på skola B. Björn och jag hade kommit överens om att träffas på hans arbetsrum en fredagseftermiddag. Skolan var mycket stor och i flera våningar. Han kom inte och mötte mig vid entrén utan jag fick fråga i receptionen om vägen till hans rum. Björn visade mig till ett mindre rum med fönster på två av fyra väggar, vilket jag upplevde distraherade honom, eftersom det hela tiden passerade folk. Han utstrålade en defensiv hållning och jag upplevde honom stressad, vilket möjligtvis beror på att det var en fredag och dessutom sent på eftermiddagen. Han svarade på alla mina frågor men kom inte med egna tankar och infallsvinklar i samtalet, vilket gjorde att det kändes som ett förhör. Intervjun varade i 40 minuter.

Björn examinerades för sex år sedan efter att ha gått det långa lärarprogrammet, han har under hela tiden arbetat som lärare i svenska och engelska på den skola han nu är verksam på. De elever han undervisar detta läsår går antingen på Naturvetenskapliga programmet (NV), eller på Industriprogrammet (IP). Skolan har lärarlag men de använder sig inte av infärgning mellan karaktärsämnen och kärnämnen. Han kunde inte se hur det skulle vara möjligt eller vilka fördelarna var med det.

Den andra muntliga intervjun var med en kollega till Björn som just nu var tjänstledig 50 % för egna studier. Jag har valt att kalla honom Bengt och jag intervjuade honom på den skola han själv studerade. Denna intervju varade i 50 minuter och jag fick ett intryck av en öppenhjärtighet hos honom. Bengt har arbetat som lärare sedan 2002, han har varit tjänstledig för studier under sin yrkesverksamma tid som lärare vid ett par tillfällen och uppskattar sin reella tid som lärare till 5,5 år. Bengt gick det långa lärarprogrammet, där både de ämnen man ska undervisa i och pedagogiken ingår. De verksamma åren som lärare har varit på samma

---

¹³.Liber AB, etablerat 1973, är ett av Nordens största läromedelsförlag med utgivning som riktar sig till hela utbildningsmarknaden och till professionella yrkesutövare inom ekonomi, juridik, beskattning, medicin/vård, pedagogik, teknik och offentlig förvaltning (Liber, 2008-12-05).

skola men under sina studier har han fått möjlighet att tillbringa tid på andra gymnasieskolor och har då fått en inblick i de skolornas sätt att arbeta. De gymnasieprogram han har undervisat sina ämnen i, svenska och religion, är många, bland annat har han haft elever från bygg -, samhällsvetenskapliga -, industri -, naturvetenskapliga -, barn och fritid samt hotell- och restaurangprogrammet. Enligt Bengt arbetar lärarna i arbetslagen med infärgning, det vill säga, ämnesintegrering mellan karaktärs- och kärnämnen, vilket han är positivt inställd till. Detta var något som Björn på samma skola inte ansåg att de gjorde, så troligtvis är det skillnad mellan de olika arbetslagen.

Cecilia som var den fjärde och sista lärare jag intervjuat, har arbetat som lärare sedan 1989 och på den skolan hon nu är verksam på, har hon arbetat sedan 1994. Cecilia läste in sina ämnen först, svenska och engelska, därefter gick hon ett år på lärarhögskolan och läste in pedagogiken. På Cecilias skola arbetar de med infärgning på de olika programmen, de program hon undervisar på just detta läsår är, omvårdnads- och naturvetenskapliga programmet. Hon har dock erfarenhet från flera andra program, både teoretiska och praktiska. Intervjun med Cecilia tog 80 minuter och hon kom självmant med synpunkter på elever och skola. Skola C har precis som skola A valt att konkretisera skolverkets mål för kursen och anpassat dem för de olika programmen.

De tre intervjuerna jag utförde muntligt blev inspelade på band. Jag har skrivit ner och redigerat dessa intervjuer, dels för läsbarheten skull, dels för att det skulle bli så mycket text om jag inte valde de delar som jag ansåg vara relevanta för undersökningen. Intervjun som skedde via e-post har även blivit förkortad och redigerad av samma anledning. De citat från informanterna jag använt, är ordagrant återgivna, dock har jag valt att använda ett skriftspråk istället för ett talspråk när jag återgivit dem. Exempelvis har jag inte skrivit mej eller dom, utan har valt att skriva mig eller dem.

1.6.4 Etiska hänsynstaganden

Jag har tagit del av Vetenskapsrådets texter som informerar om vad som gäller vid intervjuer och vid de intervjuer jag genomfört har jag tagit hänsyn till följande:

De lärare jag intervjuat har blivit informerade om att jag går Korta lärarprogrammet vid Göteborgs universitet, och att jag med deras information, ska skriva ett examensarbete. De fick information om att undersökningen innefattar deras syn på undervisning och på elever som de undervisar.

De fick även information om att jag, vid de muntliga intervjuerna, spelade in samtalet. De blev även upplysta om att deras namn och namnet på den skola de är verksamma på, inte skulle formuleras i arbetet. Att intervjuerna var helt frivilliga, finns det inga oklarheter i. En önskan att någon av de intervjuade vill dra sig ur undersökningen har inte informerats mig, vilket gör att jag använder alla fyra intervjuerna i mitt examensarbete.

De blev delgivna att deras synpunkter och åsikter skulle klargöras att det var just deras, och inte skolans som helhet. Vidare är det uppenbart att ingen av de intervjuade är underårig och att det då heller inte behövs medgivande från förmyndare.

Jag ser inga risker med att någon av lärarna på något sätt skulle fara illa, eller utsättas för obehag på grund av att de deltar i detta arbete (Vetenskapsrådet, Codex, 2008-12-04).

1. Resultatredovisning

Redovisningen av resultaten som kommit fram i undersökningen har jag valt att dela upp i olika delar och under olika rubriker. Anledningen till det är att det ska vara lättare att ta del av

dem och för att bena upp dem. Under intervjuerna var det ämnen som mer än andra berörde frågeställningarna och syftet med undersökningen samt information som jag ansåg vara av intresse. Jag anser även att vissa punkter är av relevans för resultatet för att lättare få en förståelse för undersökningen och varför resultatet blev som det blev. Under intervjuerna har jag utgått från samma frågor och informanterna har svarat olika mycket på dem, vissa av frågorna innefattar undervisningen, andra eleverna och ytterligare frågor berör läraryrket. Jag har valt att dela upp de olika kategorierna istället för att ha allt i en och samma text.

2.1 Infärgning

Infärgning eller ämnesintegrering är ett arbetssätt som jag har kommit att förstå är en nödvändig del i undervisningen för att få elever intresserade, främst på de praktiska programmen. Eleverna på praktiska program har oftast valt programmet för att de har ett intresse av karaktärsämnen. Samarbetar lärarna i kärnämnen och i karaktärsämnen på ett sådant sätt att eleverna lättare kan ta till sig kunskaperna, ökar förhoppningsvis intresset.

Eller som läraren Anna skrev:

”I detta sammanhang är det viktigt att komma ihåg det som elever oftast uttrycker som ’nytta’: Varför ska vi göra det här? Vad har jag för nytta av det? Kan läraren peka på nyttan av och skapa motivation för det som ska läras, går resten nästan av sig självt”.

Infärgning innebär enligt Elisabet Rudhe i den tidigare nämnda rapporten *Ur nöd I lust* följande:

”Infärgning är ett sätt att arbeta som utgår från elevernas intresse för karaktärsämnen. Enklast kan infärgning beskrivas som att kärnämnet används som redskap i karaktärsämnet eller att karaktärsämnet används som stoff i kärnämnet. På så sätt skapas en helhet som fungerar motiverande för eleverna. För infärgaren handlar det om att ha förmågan att fånga ögonblicken, att ha blick för hur vardagen kan användas i undervisningen. Som många infärgare säger: Infärgning fungerar bäst när den uppstår i en konkret situation.

Infärgning som term har sitt ursprung i ett projekt som drivs vid gymnasieskolorna i Göteborg. Infärgning görs dock på många andra skolor också utan att skolorna kallar det infärgning” (Ur nöd – I lust 1996).

Infärgning eller ämnesintegrering var en av frågeställningarna till informanterna, dels om de använder metoden, dels om vad de anser om det.

Anna var en av de största förespråkarna för infärgning, hon hade under sin verksamhet som lärare arbetat mycket med det. Hela skola A tycks arbeta med det, vilket kanske beror på att det främst är yrkesförberedande program på den skolan. Informanterna Bengt och Cecilia var även de positiva till infärgning och försökte tillämpa metoden så mycket det gick. Jag fick intrycket av dessa tre att de är mycket kreativa i sin undervisning och att de anstränger sig till det yttersta för eleverna. Tyvärr fick jag inte samma intryck av Björn, som mer eller mindre undrar vad infärgning skulle vara bra för. Jag uppfattar honom som en lärare för de mer studiebegåvade och motiverade eleverna och att han inte har så höga tankar om eleverna på industriprogrammet.

Den reflexion jag får efter samtalen med lärarna och efter att ha läst kursmålen för svenska, är att ämnet inte borde vara svårt att integrera med vilket karaktärsämne det än må vara. Ämnet svenska uppfattar jag som mycket brett och med stora möjligheter till variation. Möjligheterna till att exempelvis finna litteratur som berör elevernas karaktärsämne uppfattar jag som stora. Dock är jag inte utbildad svensklärare och har inte den ämneskompetensen, så det kan möjligtvis förhålla sig på annat sätt.

2.2 Målet med gymnasieutbildningen enligt skolverket.

Kursmålet för ämnet svenska som det är utformat av Skolverket är att eleverna ska utveckla tänkandet, kreativiteten och förmågan till analys och ställningstaganden. Eleven ska kunna uttrycka sig i tal och skrift i det svenska språket, efter avslutad kurs. Detta gäller ämnet svenska i alla gymnasieskolor i Sverige. Har svensklärarna jag intervjuat anammat detta och anser de att eleverna tillgodogör sig dessa och många andra kunskaper som ämnet svenska innefattar?

Skolorna har möjlighet att använda Skolverkets kursmål och anpassa dem efter de olika inriktningarna programmen har, det är till och med en rekommendation av skolverket att göra det. Jag frågade Björn om de hade gjort det på skolan, han svarade:

– Jag utgår efter Skolverkets mål, vi har inga lokala kursmål. Den frågan brukar nyexaminerade lärare fråga, så jag vet inte vad ni får lära er på Lärarprogrammet!

Här uppfattade jag det som att Björn inte är medveten om att man faktiskt kan använda kursmålen och göra om dem till mer konkreta mål, anpassade efter karaktärsämnet.

Bengt på samma skola som Björn, bekräftar att de använder sig av Skolverkets kursmål utan att omformulera dem så de blir mer konkreta för de olika programmen.

Både Anna och Cecilia informerade mig om att de på sina skolor formulerar om kursmålen på ett mer tydligt sätt för både elever och lärare. Kursmålen omformas efter elevernas karaktärsämnen.

Lärarna jag intervjuat anser att de är medvetna om vilka kursmålen är, men att det ändå inte är möjligt att få alla elever att lyckas nå dem.

– Målen för eleverna på industriprogrammet är i stort sett bara G, därför behöver de egentligen inte några hemuppgifter, sa Björn. För ett MVG krävs det av eleverna att hålla ett högt tempo och att läsa hemma, vilket eleverna på industriprogrammet inte är intresserade av, vissa vill inte ens vara där, fortsätter han.

Det sätt Björn säger detta på får mig att tro att han själv inte vill vara där, tillsammans med eleverna på industriprogrammet. Jag frågade honom aldrig om han själv valt att undervisa elever på industriprogrammet eller om det var något han tilldelats. Om det inte är självvalt kan hans aversioner mot dessa elever eventuellt bero på det. Det är endast hos Björn som jag märker en viss motvilja gentemot elever på praktiska program, övriga lärare är mycket mer positiva i sitt sätt att tala eller skriva om eleverna på praktiska program.

– För vissa elever är betyget det enda som gäller, sa Bengt och syftade på de studieförberedande programmets elever, vilket kan tolkas som att de eleverna inte lär för livet utan endast för att klara sig genom gymnasieutbildningen.

– Eleverna har inte samma förutsättning att klara kursmålen, sa Cecilia och menade eleverna på de olika programmen. De flesta elever som kommer från hem utan studievana, klarar sig inte lika bra som de eleverna som kommer från hem med studievana. Oftast är det eleverna på de praktiska programmen som inte har samma förutsättningar, menar Cecilia.

Detta skulle kunna tolkas som att föräldrar till elever från studievana hem, möjligtvis ställer högre krav på sina barn, än vad föräldrar i mer studieovana hem gör.

– Det kan även finnas andra anledningar till att alla elever inte når upp till kursmålen, det kan exempelvis handla om lathet, ointresse eller sociala problem, fortsätter Cecilia och tillägger:

– Eleverna har olika mål med kursen, vilka de skriver om i början av läsåret och utifrån dem anpassar man undervisningen.

Elevernas mål med kursen är inte detsamma som Skolverkets mål, utan handlar mer om vad de själva tror att de kan och vill uppnå.

Jag hoppas att man som lärare är uppmärksam på om en elev vill höja sitt mål senare under läsåret, så att elevens individuella kursmål inte blir ett måste.

Bengts uppfattning om de praktiska elevernas möjlighet till att nå kursmålen, är att det skiljer sig åt, eleverna är mer eller mindre ambitiösa.

– De elever som inte ens vill vara på lektionen får man pusha så att de i alla fall uppnår G. Det kan exempelvis finnas elever på omvårdnadsprogrammet som vill fortsätta studera och bli sjuksköterskor, då får man pusha dem stenhårt, så att de får betyg som räcker till högre studier. Målen är därför bättre att ta reda på från början så att man inte lägger ner den energin om eleverna ändå inte är intresserade, menar Bengt.

Således anser även Bengt att det är viktigt att fastställa enskilda elevers mål. Att man sedan som lärare anstränger sig olika mycket på att få elever att uppnå godkänt, är enligt mitt förmenande högst orättvist. Alla elever borde få lika mycket stöd oavsett deras olika mål och olika begåvningar. Min tolkning blir att de elever som är tysta och självgående inte får samma uppmärksamhet som de elever som av olika anledningar knappt vill vara i skolan. Det får mig att undra om inte de elever som är självgående, skulle kunna få ett mycket bättre resultat både på prov och i slutbetyg, om de fått mer uppmärksamhet.

2.2.1 Läroböcker och material

Jag var som framkommit, mycket intresserad av läroböckerna och annat undervisningsmaterial, vilket var för att försöka fastställa om det var likvärdigt på de olika programmen. Jag hade en misstanke om att eleverna på de praktiska programmen fick förenklade varianter av kursböckerna, vilket det gick rykten om på den skola jag gjort min VFU och som dessutom var ett resultat Frida Hoffman (2008) kommit fram till i uppsatsen *Olika prestation - lika belöning : En studie av skillnader i den likvärdiga utbildningen på gymnasieskola*. Hoffman hade i sin studie, där ett flertal lärare fått svara på enkäter om undervisning och kursmaterial, kommit fram till att lärarna förenklade sina lektioner och prov för de elever som går yrkesförberedande program (Hoffman 2008).

Då samtliga lärare använde eget insamlat material i sin undervisning och varierade undervisningen beroende på program, var det för mig inte möjligt att bilda mig en uppfattning om det. De antagande jag gjort i att kurslitteraturen för elever på praktiska program skulle vara utformat på ett sådant sätt att skillnaderna var uppenbara jämförelsevis med kurslitteratur för teoretiska program, fick jag varken bekräftade eller dementerade.

Alla fyra lärare använder mer eget material i sin undervisning än vad de använder läroböcker. Materialet de använder är utvalda texter från artiklar, böcker och Internet.

Anna på skola A anser att läroböckerna främst riktar sig till elever på de teoretiska programmen och förutsätter en bakgrund och en erfarenhet som många elever på de praktiska programmen, främst eleverna med invandrarbakgrund, inte har eller känner sig främmande för. Därför ville hon inte använda dem, utan använde sitt eget material. Tyvärr föll det sig inte så att jag frågade henne om den kurslitteratur hon själv varit med och utformat, även den riktade sig till teoretiska elever.

Läraren Cecilia söker många gånger efter material eleverna kan arbeta med och som riktar sig till det karaktärsämne eleverna har, exempelvis en artikel om vård och omsorg till eleverna på omvårdnadsprogrammet.

Min förhoppning om att få ta del i deras kursböcker och gemensamt med informanterna få möjlighet att jämföra böckerna utifrån program och att eventuellt uppmärksamma nivåskillnader i läroböckerna, blev på grund av deras uppfinningsrikedom och kreativitet i undervisningen, därför inte möjligt.

2.2.2 Förutsättningar och förväntningar

Jag frågade lärarna vad de hade för förväntningar på eleverna och om de skilde sig åt mellan programmen. Frågan kändes relevant eftersom samma frågeställning bland annat framgick i Ambjörnssons bok *I en klass för sig*. Eleverna Ambjörnsson följt i den avhandlingen ansåg att de hade en viss image att leva upp till, går man på barn och fritid bör man vara lite högljudd och störig, går man däremot på samhällsvetenskap ska man uppföra sig väl. Eleverna på barn och fritid ansåg att lärarna hade låga förväntningarna på dem, både vad gällde uppförande och studieambition, vilket tenderade bli ett mönster.

Även i TV-serien ”*Klass 9A*”, som visades på SVT förra året, kunde detta mönster urskiljas. Eleverna i klassen fick nya lärare vilka byggde upp deras självförtroende. I TV-serien hade lärarna en obegränsad mängd tålmod och de uppmuntrade eleverna nästan oavbrutet vilket resulterade i enormt mycket högre betyg. Denna TV-serie var kanske exceptionell, men den gav en fingervisning på hur elevers prestation påverkas av det sätt de blir betraktade.

Frågeställningen var: Har alla elever samma förutsättning?

– Nej, kom det blixtnabbt från Cecilia.

Hon utvecklade svaret med att elevernas förkunskaper från grundskolan och hemmiljön varierar, vilket visar sig i hur stor utsträckning eleven klarar av att hänga med i undervisningen. Flera av eleverna har mycket ansträngda hemförhållanden vilket gör att de inte har ork att prestera i skolan. Övervägande del av elever med dessa problem uppfattade Cecilia det som, var elever på yrkesförberedande program.

Björn har en bestämd uppfattning om elevernas olika förutsättningar, han säger:

– Elevvårdskonferenser med kuratorer och sådär, förekommer endast på industriprogrammet.

Upp till 12, 15 sådana är det per termin på IP, sa Björn. Han fortsätter:

– Det känns som att 75 % av eleverna på IP ändå inte skulle göra några hemuppgifter. Min erfarenhet säger att det inte är någon idé då att ge dem några, menar han.

Björn förklarar att under sina yrkesår som lärare har lärt sig hur eleverna på de olika programmen är, och eftersom mönstret enligt honom upprepades, kunde han utgå från det.

– Jag har nog aldrig haft elever på teoretiska program som är studiesvaga (Björn).

Enligt Björn är det en självklarhet att eleverna på teoretiska program, alltid är beredda att arbeta hårt för att uppnå ett högt betyg.

Bengt på samma skola som Björn har en annan, mindre bestämd åsikt om eleverna, han säger:

– Teoretiskt sett har alla elever samma förutsättningar.

Problemet är att eleverna inte alltid tar till vara på sina möjligheter, vilket kan bero på olika faktorer. Det kan handla om sociala problem, dålig prestation i grundskolan eller skoltrötthet, menar Bengt.

Bengt anser även att det förekommer studiemotiverade elever på de praktiska programmen, dock är övervägande del inom ramen för betyget godkänt, vilket sätter nivån för undervisningen.

Anna på skola A, påpekar att hon haft ett stort antal högpresterande elever som går på praktiska program, hon skriver:

”Det finns inga hopplösa elever. Eleverna på praktiska program är inte ’dummare’ än eleverna på teoretiska program”.

Anna är övertygad om att eleverna som misslyckas inte är obegåvade eller mindre intelligenta, än andra elever. Orsaken till ett sämre resultat och svårighet med att uppnå kursmålen, beror på annat, inte intelligens.

Anna fortsätter:

”När det gäller lärares förväntningar på och bedömning av elever så måste man komma ihåg, att det aldrig går att vara helt objektiv i sådant som rör mänskliga relationer. Alltså kan jag utan större samvetsförebråelser helt lugnt säga, att jag säkert haft förutfattade meningar om några elever. I något fall har det säkert påverkat min undervisning”, tror Anna i sitt skriftliga svar.

Som lärare är det möjligtvis så att man bildar sig en uppfattning om de olika programmens elever och då har en tendens att undervisa eller behandla dem på ett visst sätt. Mönstret om vilka elever som är studiebegåvade och vilka som är omotiverade tycks upprepa sig, detta kan då orsaka att man redan på förhand har kategoriserat eleverna.

Ambjörnsson sammanfattar förutsättningarna: ”De elever som sökte sig till de yrkesförberedande programmen kom i högre utsträckning från hem med lägre utbildning, inkomstnivå och boendestandard än de som gick på studieförberedande utbildningar” (Ambjörnsson 2003:33). Teoretisk sett kanske alla elever har samma förutsättningar men Bourdieu skulle nog inte hålla med då han menade att klasskillnader reproduceras och att skolan är en arena på vilken detta sker.

Carle menar i sin tolkning av Bourdieu, att skolan har en uppfattning om att alla elever har en likvärdig möjlighet oavsett social bakgrund. Detta medför stora svårigheter för de elever som inte har den studievanan i familjen, att omvandla kunskapen i utbildningen till den bildning som krävs. Utan den bildningen är risken stor att eleverna hamnar långt efter (Carle 2003).

Redan innan jag påbörjade denna undersökning var min övertygelse om att alla elever inte har samma förutsättning att klara sina gymnasiestudier, dock förstod jag inte hur omfattande det var innan jag tagit del av tidigare forskning och informanternas svar. Redan i tidigare kurser har Ambjörnsson och Broady varit en del av den obligatoriska litteraturen. Därav har jag tagit del av deras forskning, men jag har inte förstått innebörden av den tidigare. Bourdieu var som jag tidigare nämnt okänd för mig innan denna undersökning, dock har hans termer och begrepp tydliggjorts i och med undersökningens framskridande. Jag hade inte kunnat tro att den sociala bakgrunden var av så stor betydelse i elevernas val av gymnasieprogram, innan jag tagit del av den litteratur och information som framkommit. Ambjörnsson, Broady och Bourdieu har för mig under processen varit högst användbara, dels för att bekräfta informanternas svar, dels för att tillföra rapporten mer substans.

2.2.3 Elevernas självbild enligt lärarna

Denna del besvaras endast av vad de lärare jag intervjuat och det är då deras uppfattning av elevernas självbild. Skulle jag haft möjlighet att även intervjua eleverna själva, skulle måhända svaren blivit annorlunda.

Bengt anser att han kan märka att eleverna tycker att de är mer eller mindre värda beroende på vilket program de går. Det finns till och med priser att vinna på samhällsprogrammet som inte finns på de andra programmen, vilket troligtvis stärker elevernas självbild, menar Bengt. Han fortsätter:

– eleverna på teoretiska program står högre i rang än eleverna på de praktiska programmen. Det förekommer en viss del av förutfattade meningar om eleverna på olika program, anser Bengt, de praktiska eleverna uppfattas som ”tunga” med problem som skolk och bråk, medan de teoretiska eleverna anses lättarbetade.

Detta är en uppfattning bland vissa av lärarna på skolan, vilket enligt Bengt skulle kunna märkas av eleverna. Uppfattar eleverna denna syn på dem påverkar det eventuellt elevernas självbild ytterligare, menar Bengt.

På skola B är det för mig uppenbart vilka elever som anses vara mer värda än andra. Genom att skolan delar ut priser till elever på teoretiska program, vilket inte förekommer på praktiska program, anser jag att det visar hur eleverna uppfattas. Prisutdelningen skulle kunna vara en bidragande orsak till elevernas syn på sig själva och på sin omgivning. Jag fick dock inte information om hur prisutdelningen utfördes, och ej heller i viken utsträckning den förekom. Björn som är verksam på samma skola som Bengt, nämnde inte prisutdelningen, så det är möjligt att den sker informellt och inte kommer till övriga elevers kännedom.

Jag frågade även Anna om hon uppfattade att det fanns någon skillnad på elevernas självuppfattning och hon skrev då:

”Möjligtvis har eleverna på de praktiska programmen en annan självbild än vad eleverna på de teoretiska programmen har. De uppfattar sig själva som att de har svårare att lära sig och svårare att fatta”.

Även här kan man skönja att det är möjligt att om man går ett visst program, då har en uppfattning om sig själv och om andra, vilket man visar genom att uppträda på visst sätt. Elevernas självbild är kanhända förknippad med prestationen i skolan. Om de elever som går på praktiska program känner att de ändå inte når upp till nivåerna som eleverna på de teoretiska programmen gör och heller inte förväntas göra det, just av den orsaken kanske de inte ens försöker.

2.2.4 Hierarki bland elever och lärare

Under min VFU fick jag den uppfattningen att de förutfattade meningar som finns hos lärare, och i allmänhet om elever på olika program, påverkar statusen och synen på eleverna. Det förefaller som att elever på praktiska program anses vara mindre begåvade och att man utgår från att de kommer från hem med arbetarbakgrund. Detta är något som jag tror att eleverna är medvetna om och kan vara en bidragande orsak till att det blir klyftor mellan de olika programmens elever. Om man som elev går på ett praktiskt program med låga antagningspoäng, är man i allra högsta grad medveten om det. Dessa antaganden är mina egna men ligger till grund i outtalade ord, dels av de lärare jag varit i kontakt med, dels av tidigare forskning. Även synen på lärare som undervisar teoretiska eller praktiska ämnen tror jag skiljer sig åt. Bland lärarna tycks det vara antalet akademiska poäng som är det viktiga, inte arbets- och livserfarenhet. Eftersom jag är av denna uppfattning var jag intresserad av att få höra vad lärarna som jag varit i kontakt med, själva har för uppfattning.

Min frågeställning var då till informanterna om de anser att det förekommer någon hierarki på skolan, dels bland eleverna, dels bland lärarna.

– Nej det förekommer ingen hierarki på skolan, anser Björn. Intressespridning av det mesta ger högre tolerans tror han. Han tyckte inte om ordvalet hierarki, vilket han ansåg var gammalt och förlegat.

Bengt som arbetar på samma skola som Björn, ansåg i och för sig att det förekom en viss hierarki mellan eleverna och mellan de olika gymnasieprogrammen. Han säger:

– Jag tror att det snackas mellan eleverna om programmen och om den status programmen har. De teoretiska programmen har en högre status.

Min följdfråga till Bengt blev om han ansåg att lärarna ser eleverna på olika sätt, då svarar Bengt först att nja det tycker jag nog inte, för att sedan säga följande:

– Om jag får vara riktigt fräck, så är det snarare dels de lite äldre trötta lärarna som har samhällseleverna och naturvetarna för de orkar inte med elever som inte pluggar och inte vill vara i skolan.

Detta trodde han kunde bero på att de just var trötta och äldre och då inte har energi att lägga på att få ordning i klassen.

Bengt var även den läraren som informerade mig om att skolan delar ut priser till elever på de teoretiska programmen, vilket jag anser visar vilka elever på skolan som är av störst betydelse.

Jag frågade även informanterna om de ansåg att det förekom hierarki bland kärn- och karaktärsämneslärare, och jag börjar med att redovisa vad Cecilia säger.

Enligt Cecilia förekommer det ingen hierarki bland lärarna, vilket hon trodde beror på att de arbetar så nära inpå i arbetslagen. Dock nämnde hon att det för ett antal år sedan hade uppstått ett mindre bråk om en kurs som hette Kommunikation, och att det hade ifrågasatts vilka av lärarna som varit mest lämpade och framförallt mest kompetenta att leda kursen. I det fallet hade de akademiska poängen räknats högre än exempelvis yrkeserfarenheten gjorde. Annars var hierarki inget hon hade märkt av. Hon ansåg dock att det bland eleverna och i allmänhet förekommer en rangordning i uppfattningen av gymnasieprogram, och då är det de teoretiska programmen som har en högre status, enligt Cecilia.

Bengt trodde att det kunde finnas en viss rangordning bland lärarna, exempelvis värderades utbildning högre än yrkeserfarenhet, vilket kunde leda till att lärare som uteslutande arbetat som lärare i förhållande till karaktärsämneslärare, vilka oftast kommer från näringslivet, får högre lön.

Björn visar tydligt vilka elever han föredrar, det vill säga, eleverna som går natur. Industriprogrammets elever tycks endast orsaka problem och extraarbete utöver undervisningen, vilket han inte vill engagera sig i.

Anna som främst arbetat på en skola med praktiska program har även samarbetat med en strikt teoretisk skola med mycket höga antagningspoäng. Lärare och elever på den teoretiska skolan ansåg själva att de var bättre och mer begåvade än vad eleverna på den praktiska skolan var. Samarbetet mellan de båda skolorna visade dock att eleverna hade så olika kunskaper och färdigheter att en jämförelse inte gav rättvisa. Eleverna från de praktiska programmen kände sig ändå underlägsna de teoretiska eleverna och valde att utebli från lektionerna eller störa undervisningen på grund av det.

Under samtalens gång ansåg jag att det framgick av informanterna, att det faktiskt förekommer en aning hierarki både bland elever och bland lärare. Trots att detta framgick, är jag av den uppfattningen att svaren var politiskt korrekta. Det skulle möjligtvis kunna bli andra svar om fler intervjuer med dessa lärare hade gjorts, eller om jag haft möjlighet att även observera lärarna. Samma frågeställning till eleverna skulle även det ha kunnat ge andra svar, framförallt skulle det då vara elevernas egna uppfattningar och inte informanternas.

2.2.5 Undervisning

En av mina huvudfrågor rörde undervisningsnivån, vilket jag under min VFU upplevde det som, skiljer sig åt mellan de olika programmen. Det jag ville ha vetskap om är om skillnaderna i undervisningen är på kunskapsnivå eller om det är sättet att förmedla kunskapen på, som är olika. Kraven ska enligt Skolverkets kursmål för ämnet svenska vara likvärdiga oavsett program. Det innebär att nivån på kunskapsförmedlingen bör vara samma för alla elever för att man som lärare ska kunna bedöma om eleverna fått erfara samma kunskaper. Vägen till målen behöver inte se likadan ut för alla, men eleverna ska behärska likvärdiga kunskaper. Resultaten mellan de olika programmens slutbetyg skiljer sig märkbart åt, kan det

bero på undervisningen, eller är det andra faktorer som avgör? Min fråga var om de anpassar undervisningen under lektionerna efter de olika programmens elever.

Annas svar var följande:

”Som lärare måste man vara medveten om och rätta sig efter, att alla elever inte kan eller vill arbeta efter samma mall, utan kräver olika grader av tydlighet. Svårighetsgraden kan behöva anpassas eftersom att eleverna ibland har svårt att förstå nyttan med det de ska kunna”, skriver Anna.

Björn har av erfarenhet lärt sig vilka delar som ska tas med i undervisningen hos de praktiska programmen, de andra delarna väljer han att ta bort. Vilka delar han valde bort på grund av att han inte ansåg dem vara nödvändiga för yrkes eleverna, framgick aldrig.

Bengt är av övertygelsen att man bör anpassa sin undervisning utifrån elevernas mål och därför kan den skilja sig i olika klasser, oavsett program, menar han. Jag frågade honom om han upplevt det som nödvändigt att anpassa undervisningen för eleverna på teoretiska program, vilket han svarade att han aldrig ansett vara nödvändigt. Anpassningen av undervisningen som Bengt ansåg att han var nödgad att göra, gällde endast för elever på praktiska program, men det var skillnad på elevernas förkunskaper på de praktiska programmen, därför anpassades undervisningen i olika klasser.

Även om undervisningen anpassas anser de att kraven och betygskriterierna är samma för alla elever.

Eleverna på de teoretiska programmen är inställda på att studera vidare efter gymnasiet, vilket gör att de över lag presterar högt i skolan. De praktiska eleverna kommer efter gymnasieskolan börja arbeta med det yrke programmets karaktär innebär, menar Bengt. Bägge elevkategorierna är relativt på det klara med vad de ska göra den närmaste tiden efter skolan.

Cecilia säger att eftersom eleverna på praktiska program har varit ute på praktik på företag och många av dem fått arbeta extra och vissa får även anställning om de presterat bra, redan har bestämt sin framtid efter gymnasiet. Alla företag uppfattar det inte som viktigt om eleverna inte har toppbetyg i kärnämnen, huvudsaken är att de är duktiga i det ämne yrket handlar om, menar Cecilia.

Jag anser här att de talar mot sig själva. Först upplyser de om att vissa delar i undervisningen plockas bort och att det görs vissa förenklingar av undervisningen, för att därefter hävda att kraven är desamma. Jag kan inte se hur kraven kan vara desamma när nivån på undervisningen sänks. Om det är som dessa lärare menar att undervisningens kunskapsnivå anpassas efter programmen, anser jag det vara orättvist mot alla elever om krav och betygskriterier är desamma. Hur ska en elev som bara fått kunskap om vissa delar, kunna nå ett lika högt resultat som en elev som fått ta del av mer kunskap?

Förutom min frågeställning om undervisningsnivån undrade jag även hur det var att undervisa elever både på praktiska program och på teoretiska program. Jag var intresserad av att få veta om informanterna uppfattar det som svårt, eller är om det är stimulerande med så olika elevgrupper.

Jag frågade lärarna hur de uppfattade det att undervisa elever från olika program och om det kan orsaka problem. Bengt svarade:

– Det är svårt på olika sätt. Elever som är riktigt duktiga och ambitiösa producerar mycket så jag får läsa och rätta, elever som inte är så ambitiösa kräver mer i undervisningen, mer handledning.

Bengt anser även att alla lärare bör undervisa olika elevkategorier eftersom det hjälper till att se olika nivåer av kunskap och intresse. De lärare som bara är på ett program blir blinda för den variation i hur elevers kunskaper kan uttrycka sig. Bengt anser att eleverna på samma program oftast är homogena. Om man som lärare inte undervisar elever från olika program har man ingen vetskap om att det förhåller sig så. Det är en viss kategori elever på de olika

programmen, intresseområdet skiljer sig, vilket gör att alla program har olika kultur. Klasserna är homogena där alla elever i stort sett har samma smak och intresse, menar Bengt.

Denna åsikt kopplar jag till Bourdieus termer *habitus, kapital och fält*, där våra habitus påverkar hur vi som människor agerar, tänker och hur vi samspelar med vår omgivning. De habitus eleverna har är grundade i de vanor som deras familjer, skola och omgivning har. Det kulturella och sociala kapital eleverna har, är det sätt de blivit uppfostrade på, det vill säga med de värderingar deras omgivning har. Elevernas fält är den miljö de lever och verkar i och de intressen och synsätt som han eller hon har, är utmärkande för just dem (Broady 1998). Sammantaget kan Bengts uppfattning om att elevgrupperna i de olika programmen är homogena, bekräftas av Bourdieus termer. Elever med samma intressen, smak och stil väljer oftast samma program, av den anledningen att de oftast har samma bakgrund. Eleverna på samma program finner en gemenskap som de inte delar med elever på andra program, vilket gör att de uppfattas som homogena. Det skulle innebära att i stort sett alla elever på samma program, har samma bakgrund. Gymnasievalet kanske inte är ett val utan mer en tilldelning, som Broady och Börjesson hävdar i artikeln *En social karta över gymnasieskolan* (Broady & Börjesson 2006).

Anna som övervägande har undervisat elever på praktiska program, anser det vara viktigt att inse att utgångspunkten för elever är olika och att även förutsättningar skiljer sig. Att försöka möta eleven på den nivån han eller hon befinner sig är ett av målen med undervisningen. Andra mål är enligt Anna, att som lärare göra sig själv så överflödigt som möjligt och att dessutom ge eleven en möjlighet att bli en god samhällsmedborgare och en skicklig yrkesperson.

Enligt min egen tolkning av den information som framkommit under intervjuerna är det inte informanternas undervisning som är orsaken till att eleverna inte når upp till programmålen. Dessa lärare tycks mer eller mindre variera sin undervisning för att försöka få alla elever intresserade.

Det är inte dock inte möjligt för mig att mäta dessa lärares förmedling av kunskap, eller jämföra svårighetsgraderna på lektionerna. För att jag överhuvudtaget skulle kunna göra det, är den metod att intervjua dem en gång, inte den rätta. Jag hade varit i behov av att göra ett flertal intervjuer och dessutom observerat dem en längre tid vid deras lektionstillfällen, för att kunna bilda mig en uppfattning.

Mitt antagande är dock att elevers studiemotivation kan påverkas beroende på hur undervisningen utformas till viss del. Däremot tycks det vara andra faktorer än, i alla fall dessa informanternas undervisning, som avgör elevernas framgång eller misslyckande i skolan, dessa faktorer har jag inte kunnat åskådliggöra eller kunnat peka på konkret. Det kan bero på tidigare skolgång, hemmiljö, elevers egen motivation eller ambition, eller annat. Jag skulle kunna spekulera i denna fråga om anledningen till att elever på praktiska program överlag presterar sämre än elever på teoretiska program i kärnämnen, dock väljer jag att avstå. Undervisningsnivån tror jag däremot inte är den avgörande omständigheten.

2.2.6 Betyg och prov

En frågeställning jag hade var hur väl de ansåg att de nationella proven fungerar, dels för eleverna, dels som mätinstrument vid betygssättande. Dessutom frågade jag om medelbetygen mellan programmen skilde sig åt.

– Ja, det gör det anser Björn. Eleverna på teoretiska program ligger mycket högre i betyg. Bengt och Cecilia anser också det är skillnad på medelbetygen överlag. Cecilia anser dock att det är en större spridning på elevernas kunskaper i de praktiska programmen, de flesta ligger

på G nivå men det finns en del som sticker ut. På de teoretiska programmen är det mer jämnt fördelade kunskaper, alla elever överlag ligger på en högre nivå.

Samtliga informanter anser att de nationella proven är ett relativt bra mätinstrument, dock täcker inte provet hela kursen, vilket gör att det mer är en fingervisning än ett slutgiltigt resultat.

Anna anser att de nationella och centrala prov hon stött på i sitt yrkesliv som lärare är utformade på ett sådant sätt att alla elever, oavsett program, bör klara dem.

Det blev en del diskussion angående grundskolans roll när det gällde betyg, vilket jag egentligen inte frågat om men ändå är, enligt mig intressant.

Både Cecilia och Anna ansåg att grundskolan emellanåt givit elever ett ”snällhets- G”, vilket de är mycket upprörda över. Sådana barmhärtighetsbetyg är inte av godo för eleverna, tvärtom orsakar det mer problem för dem, vilket visar sig i att eleven inte klarar av att följa med i undervisningen och att skolk och specialundervisning då blir en följd, menar de.

Jag frågade även hur deras egna prov såg ut, var de likvärdiga eller skilde de sig åt beroende på program. Tyvärr fick jag inte möjlighet att själv ta del i deras prov, vilket jag tror skulle varit intressant.

Bengt sa att han brukar konstruera sina egna prov så att det är elevernas svar som visar vilket betyg eleven får på proven. Han ger eleverna möjlighet att antingen svara på ett enkelt sätt och då få ett G, eller också kan eleverna svara på ett mer utförligt och analyserat sätt, vilket höjer betyget till VG eller MVG. Bengt ger alla elever samma prov, oavsett program.

Anna som anser att man som lärare bör anpassa svårighetsgraderna efter eleverna och inte efter en och samma mall, ger eleverna möjlighet att redovisa på andra sätt än på ett papper. Enligt Anna finns det andra sätt att bedöma en elevs kunskaper än på ett traditionellt pappersprov.

Både Anna och Cecilia låter andra svensklärare läsa elevers inlämningsuppgifter för att undvika orättvisor och felbedömningar. Alla fyra lärare var av den uppfattningen att ett G alltid är ett G, oavsett program.

Själv är jag lite skeptisk till att det verkligen är så. Risken är enligt mig, att man som lärare har en benägenhet att ställa högre krav på elever på teoretiska program och att man då inte har lika stor tolerans för variationer. Förväntningarna på prestation är högre hos de teoretiska eleverna, därmed blir ett eventuellt misslyckande hårdare bedömt, än ett misslyckande av en elev på ett praktiskt program. Dock är detta mina egna tankar och inget som kommit fram med ord under intervjuerna.

2.2.7 Sociala problem och föräldrakontakt

Under denna undersökning har det framgått att den sociala bakgrunden är en av de avgörande faktorerna i valet av gymnasieprogram, dels av den litteratur jag tagit del av, dels av vad informanterna har informerat mig om. En frågeställning jag därav hade var om hur kontakten med föräldrarna var utformad och om den skiljer sig åt mellan de olika programmen. Eleverna som studerar på gymnasiet är normalt mellan 16 och 19 år, vilket naturligtvis påverkar föräldrakontakten. Föräldrars engagemang och intresse av sina barns utbildning var ändå en fråga jag ansåg vara viktig.

De sociala problem som det varit tal om vid upprepande tillfällen var också något jag var intresserad av, mest för att komma till klarhet om det förekom olika mycket på de olika programmen.

Enligt Bengt är det mer sociala problem på de praktiska programmen. Emellanåt blir elever gravida och det är tjejer på barn- och fritid och killar på fordon som råkar ut för det. Många

sociala mönster upprepas, anser Bengt. De som går yrkesprogrammen siktar på att börja jobba efter gymnasiet, medan eleverna på de teoretiska programmen läser vidare, menar han. Föräldrakontakten förekommer endast vid problem, bortsett från de obligatoriska utvecklingssamtal och föräldramöten det första året, anser Bengt.

Cecilia anser precis som Bengt att föräldrakontakten uteslutande handlar om fall där eleven har problem. De sociala problemen tror hon kommer fram mer öppet bland elever på exempelvis barn och fritid än på samhällsprogrammet, vilka är de elevkategorier hon undervisar just nu. Problemen finns även på samhällsprogrammet, fortsätter hon, oftast är de problemen minst lika djupa och stora, men de eleverna talar inte om dem på samma sätt som eleverna på barn och fritid.

Anna däremot anser att föräldrakontakten är viktig och hennes erfarenheter är att föräldrarna oftast är aktiva och engagerade i sina barns studier, även i de yrkesförberedande programmen.

Björn som under hela intervjun visat en negativ inställning till eleverna på praktiska program, anser att föräldrarna till elever på de teoretiska programmen oftast är mer engagerade i sina barns studier, vilket han tror beror på att minst en av föräldrarna har en akademisk utbildning och därför har mer studievana. Han fortsätter också med att säga att eleverna på praktiska program ofta kommer från lågutbildade hem där problem i hemmet inte är något ovanligt.

Tre av informanterna anser således att kontakten med föräldrarna endast förekommer om eleven har problem, och har eleven problem, går han eller hon oftast på ett praktiskt program. Endast läraren Anna hade positiv erfarenhet av engagerade och aktiva föräldrar till elever på praktiska program.

Hur viktig kontakten är mellan skola och föräldrar för elevernas utbildning, har jag inte fått svar på av informanterna. Dock är jag övertygad om att det finns forskning som kan påvisa det och de resultaten hade varit högst intressanta att ta del av, om det funnits tid till det.

Eleverna är ju som tidigare nämnts, nästan vuxna. Dock tror jag att ett engagemang och ett intresse för sitt barns skolgång, påverkar eleven positivt. Kanske är det som Björn antyder, att föräldrar med en högre utbildning är mer engagerade och därför blir dessa elevers skolresultat betydligt bättre.

Carle (2003) menar att eftersom skolan domineras av föreställningen att utbildning är en likvärdig möjlighet för alla, oavsett social bakgrund, då försvårar för de elever som inte har den bildning som välutbildade familjer har. Elever från hem med studievana kan lättare ta till sig och omforma kunskap, vilket elever från hem utan studievana inte kan (Carle 2003).

3. Slutdiskussion

3.1 Sammanfattning av intervjuerna

Denna undersökning ger inte en heltäckande bild av hur undervisningen eller synen på eleverna ser ut i samtliga gymnasieskolor i Sverige. Den kan inte ens påstås vara representativ för de tre gymnasieskolorna som är inblandade i detta arbete, utan är en tolkning, gjord efter fyra lärares tankar och åsikter. De fyra lärare jag intervjuat har på ett högst personligt sätt informerat om hur just de uppfattar sitt arbete. De har under intervjusamtalen delgett mig sina erfarenheter, reflektioner och uppfattningar inom ett begränsat område. Denna information har jag valt delar av att redovisa i rapporten, vilket innebär att de delarna inte är hela intervjuer, utan är en sammanfattning av samtalen.

Delarna jag valt att ta med i arbetet är av sådan karaktär, att de svarar på mina frågeställningar, och uppfattas av mig som relevanta för undersökningen. Materialet av intervjuerna innehåller mer än det jag redovisar, det jag valt att inte redovisa kan exempelvis vara ämnen som lärarna själva tagit upp, exempelvis friskolornas roll. Av uppenbara skäl finns det ingen möjlighet att redovisa intervjuerna i sin helhet, där materialet är i genomsnitt en timmes inspelad konversation. Dock anser jag att det material som finns med är det som uppfyller undersökningens syfte.

3.1.1 Undervisningen

För en påminnelse om av vad undersökningens syfte och frågeställningar var, kommer de ännu en gång att redovisas. Syftet var att försöka utröna om undervisningsnivån i ämnet svenska skilde sig åt på de olika gymnasieprogrammen och om den sociala bakgrunden är en av orsakerna till val av program.

Jag hade även en önskan att få veta om informanterna använde infärgning i sin undervisning och om de använder samma kursmaterial på de olika programmen. Ytterligare en frågeställning var om informanterna ansåg att eleverna hade samma förutsättning och om de upplevde att det förekom någon hierarki mellan de olika gymnasieprogrammen och mellan kärn- och karaktärsämneslärare.

Generellt anser dessa lärare att eleverna på de yrkesförberedande programmen presterar lägre än eleverna på teoretiska program. Medelbetygen mellan eleverna på de olika gymnasieprogrammen skiljer sig åt, där eleverna på teoretiska program har ett högre medelbetyg.

De slutsatser jag drar av lärarnas egna åsikter och erfarenheter, är att de verkligen vill att alla elever ska ha samma undervisningsnivå. Trots detta uppfattar jag det ändå som att den anpassning av undervisning som görs, beror på att dessa lärare redan har en förutfattad mening om elevers olika prestation. Kraven tycks vara högre på de elever som går teoretiska program och förväntningarna är högre hos dessa elever jämfört med eleverna på praktiska program. Prestationen tycks ha med ambitionen och målet med studierna att göra och hur eleverna anser sig vara betraktade av sin omgivning. Elever på yrkesförberedande program är oftast starka i sina karaktärsämnen, vilket är det ämne som speglar deras framtida yrkesval, däremot anser lärarna att det är svårt att få dessa elever intresserade av ämnet svenska.

Kärnämnen som enligt Lpf 94, ska leda till en möjlighet för eleverna att studera vidare på högskolor och universitet, tycks inte vara så stimulerande för eleverna på praktiska program att de får en önskan att fortsätta med eftergymnasiala studier. Detta uppfattar ett par

av lärarna som att det skulle kunna bero på att eleverna på yrkesförberedande program har en yrkestitel efter sin gymnasietid, vilket gör att de inte behöver studera vidare.

Eleverna på de studieförberedande programmen är enligt lärarna, alltid studiemotiverade. De är redan på det klara med att eftergymnasiala studier är en självklarhet, eftersom deras gymnasietid inte leder till en yrkestitel. Dessa elevers prestation och ambition är enligt lärarna, mycket hög, vilket oftast leder till högt betyg. En av anledningarna till detta är enligt en av lärarna, att elevernas föräldrar på de teoretiska programmen oftast har en akademisk utbildning och då är mer engagerade i elevens studier. Varför vissa elever inte lyckas med sina studier var däremot svårare att utträna, dock är inte jag av den uppfattningen att det skulle bero på dessa informanternas undervisning.

Förväntningarna på eleverna är olika högt ställda beroende på vilket program det gäller. Eleverna på de praktiska programmen som enligt lärarna, har en lägre studiemotivation och ofta har mer sociala problem än vad eleverna på teoretiska program har, förväntas inte göra lika bra ifrån sig, vilket lärarna redan från början är på det klara med. Lärarna anpassar undervisningen efter det och en av lärarna tar till och med bort delar, vilka han anser ändå inte fyller någon funktion hos de praktiska eleverna.

Synen på eleverna och den status de olika programmen har, gör att en viss hierarki förekommer. Vissa teoretiska program delar till och med ut priser till eleverna som går där, vilket inte förekommer på de praktiska programmen. Enligt min tolkning värderas elever på teoretiska program högre än de praktiska eleverna på denna skola, i och med prisutdelningen.

Tidigare studier som bland annat Ambjörnsson visar, är att om man förväntas bete sig på ett visst sätt av omgivningen, så betar man sig medvetet eller omedvetet på det sättet. Detta kan vara en av anledningarna till att elever på program med låga antagningspoäng ofta presterar sämre än andra elever. Följden av det kan bli att om det inte förväntas av eleverna att de presterar bra i vissa ämnen, så är det heller ingen idé att försöka.

Detta är något man som blivande lärare bör tänka på, det vill säga att elever som inte har så mycket studiemotivation, bör uppmuntras och ges en chans att visa sina kunskaper på andra sätt än de traditionella pappersproven. Infärgning eller ämnesintegrering som det även kallas, kan då vara en stor framgång för dessa elever. Lärarna Anna och Cecilia var stora förespråkare för infärgning och använde det ofta i sin undervisning. De ansåg att ett samarbete med karaktärsämneslärarna var mycket positivt för eleverna och för dem själva. Anna och Cecilia var verksamma på skolor som valt att formulera om Skolverkets kursmål, för att konkretisera och göra målen mer begripliga för elever och lärare. Björn och Bengt som är verksamma på en annan skola, använde inte den möjlighet Skolverket ger, att omformulera kursmålen på ett sätt som främjar karaktärsämnet. Bengt använde infärgning till viss del, dock inte i samma utsträckning som Anna och Cecilia. Björn däremot kunde inte se nyttan med infärgning och valde då bort den möjligheten att fånga elevernas intressen genom att integrera ämnet svenska med elevernas karaktärsämne. Intervjun med Björn genomsyrades av en negativ inställning till elever på praktiska program, han uppfattade dem som omotiverade och störliga.

Trots lärarnas ansträngningar att variera undervisningen och i flera fall, samarbeta med karaktärsämneslärarna, nådde inte alltid eleverna på praktiska program upp till kursmålen för ämnet svenska. Detta berodde inte på, enligt lärarna, att dessa elever skulle vara obegåvade eller mindre intelligenta än eleverna på teoretiska program, utan mer på ett ointresse och ofta på ett sämre skolresultat från grundskolan.

Lärarna jag intervjuat ansåg att de hade lika höga krav på alla elever, men att förväntningarna ofta såg olika ut, beroende på vilket program eleverna gick på. Dessa förväntningarna bidrog många gånger till förutfattade meningar. Som främst en av lärarna uttryckte det, det finns inga studiesvaga elever bland naturvetarna, och det är ingen idé att ge eleverna på industriprogrammet några läxor eller hemuppgifter, de gör dem inte ändå.

Innan jag påbörjat denna undersökning fanns hos mig en misstanke om att undervisningsnivån skilde sig åt mellan de yrkes- och studieförberedande programmen. Denna misstanke uppkom under min VFU-period, då ett flertal lärare på den skolan antydde att det var vanligt förekommande.

Jag var dock av den uppfattningen att kunskapsnivån var likvärdig i undervisningen, vilket det till min förvåning har visat sig att det inte var. Eleverna på praktiska program får förenklade versioner av undervisning, tempo och hemuppgifter, jämfört med elever på teoretiska program. Detta var främst hos lärarna på skola B och C som det framgick att det förhöll sig på det sättet, läraren på skola A som främst hade undervisat elever på praktiska program, anpassade undervisningen på individuell nivå snarare än på programnivå. Det faktum att vissa av informanterna hade en lägre kunskapsnivå i sin undervisning, var för mig en överraskning, det står klart och tydligt i läroplanen för den frivilliga skolan, att alla elever oavsett program och var i Sverige man än befinner sig, ska ha en likvärdig undervisning. Olika kunskapsnivåer anser inte jag vara likvärdigt. Ytterligare information som framkommit under intervjuerna som för mig varit oväntat, var att trots att informanterna förenklade undervisningen för elever på praktiska program, ändock ställde samma krav och bedömde eleverna efter samma kriterier. Detta har jag svårt att få grepp om, det vill säga, att lärarna undervisade i olika tempo och i vissa fall även tog bort delar de inte ansåg vara relevanta, trots det ändå ställde samma krav på eleverna. Hur eleverna på praktiska program skulle kunna nå samma resultat på de premisserna framgick aldrig.

3.1.2 Habitus, fält och kapital i relation till gymnasieval

Som vi kunde läsa i Riksdagens motion angående gymnasieskolan, visar en utredning att, istället för att ge alla elever samma möjligheter, som var avsikten med den då nya reformen, - orsakar gymnasiereformen som började gälla 1994, en utslagning och större klyftor mellan eleverna. Enligt motionen är det kön och den sociala bakgrunden som avgör vilket gymnasieprogram eleven väljer. Elever från lågutbildade hem, valde nästan uteslutande ett praktiskt program, medan elever från högutbildade hem, oftast valde ett teoretiskt program (Gymnasieskolan – Riksdagen, Motion 2001/02:Ub447)..

Detta var även de lärares, jag intervjuat, åsikt om elevernas gymnasieval. De var även av den uppfattningen att elever med sociala problem, vilka visade sig ofta i ett sämre skolresultat, även var de elever som gick på yrkesförberedande program. Undersökningen har vid ett flertal gånger tenderat visa på att hemmiljön är en av de avgörande faktorerna i valet av gymnasieprogram.

Det sociala och kulturella kapitalet gör att det naturliga och självklara valet eleven gör, är det som speglar hemmiljön. De habitus man tillägnat sig, det vill säga, den samhällsklass man tillhör är oftast svår att överbygga och ofta är den även omedveten när man gör sina val. Det fält eller miljö man lever i gör att man vill söka sig till likasinnade, det är både enklare och kan kännas mer tryggt att kommunicera och känna gemenskap med människor man delar åsikter, smaker och upplevelser med. Uppskattar man samma musik, kläder, nöjen och dylikt har man samma utgångspunkt att finna gemensamma nämnare. Att bryta invanda mönster är svårt och de flesta försöker inte ens, menar Carle, (2006).

De frågeställningar och det syfte som undersökningen grundar sig på anser jag ha fått svar på. Det är skillnad på undervisningsnivån, anpassning sker utifrån elevernas förkunskaper och möjlighet till att ta till sig kunskap. Detta gör att det blir skillnader i svårighetsgrader och i tempo på lektionerna. Dessa skillnader ansåg informanterna vara nödvändiga för att överhuvudtaget få med alla elever i undervisningen. Eleverna på teoretiska program kräver ett

högre tempo och större utmaningar än vad eleverna på praktiska program är i behov av, vilket gör att undervisningen anpassas. Troligen är det nödvändigt att anpassa undervisningen för vissa elever, vilket möjligtvis kan bero på elevernas förutsättningar. Hem med studievana bidrar till att en del elever har en bättre förutsättning än andra att klara studierna. I familjer med hög utbildning är studievanan stor och eventuellt är kraven hemifrån på prestation i skolan högre. Kommer eleverna från hem där föräldrarnas yrke inte kräver en hög utbildning är det mer naturligt att eleven väljer ett program där man efter avslutade gymnasiestudier har en yrkestitel.

De tre lärare som använde sig av infärgning i undervisningen, uppfattade jag det som att de var mer måna om elever på praktiska program. Det framgick dock att de hade lägre förväntningar på dessa elevers studieambition. Den läraren som var helt ointresserad av infärgning uppfattade jag det som, hade heller inga höga tankar om eleverna på industriprogrammet. Vilket får mig att undra om han inte borde samarbeta med karaktärsämneslärarna för att försöka fånga elevernas intresse, och dessutom få en annan, mindre negativ syn på dessa elever.

Något jag blev positivt överraskad över var att samtliga lärare var så kreativa i sitt kursmaterial och inte använde så mycket kursböcker. Det får mig att tro att de tar sitt arbete på stort allvar och att de dessutom trivs med att vara lärare. Bilden jag fått av informanterna är att de är positivt inställda till sina jobb som lärare och att de gör mycket för att fånga elevernas intresse. Lärare Björn är dock ett undantag med sin negativa inställning till eleverna på industriprogrammet. Hans negativa inställning skulle kunna bero på som jag tidigare nämnt, att det inte är en önskan från honom att få undervisa elever på industriprogrammet, utan något han blivit tilldelad. Det är högst troligt att eleverna på industriprogrammet känner av Björns motvilja gentemot dem och då intar en defensiv attityd, vilket då skulle förvärra en redan ansträngd relation.

Det skulle varit mycket intressant att få elevernas syn på dessa informanter, för att jämföra elevernas uppfattning av dem, med den uppfattning jag själv fått av dem efter ett kort möte.

Det var även ytterst intressant att de två lärarna på samma skola hade så skilda uppfattningar om hierarki och status på skolan. Vidare använde de sig också av skilda arbetsmetoder, där Bengt ansåg att infärgning var något positivt för elever och lärare, medan Björn inte förstod syftet med infärgning. Skolan som Björn och Bengt är verksamma på, delade ut priser till elever på teoretiska program, vilket jag anser antyder hur viktiga skolan anser att dessa elever är. Björn som jag intervjuade innan Bengt, nämnde inget av den prisutdelningen, utan menade att skolan och eleverna var utan hierarki.

Förväntningarna på eleverna var inte lika mellan de olika programmen, oftast hade lärarna en förutfattad mening om de olika elevernas studieambition och motivation. Denna förutfattade mening stämde inte alltid överens med verkligheten men emellanåt gjorde den det, vilket troligen då bekräftade deras förutfattade meningar. Förutsättningarna för eleverna var heller inte samma, många elever låg redan under grundskolan efter i skolan, jämfört med sina klasskamrater. Två av lärarna ansåg att det förekom lärare på grundskolan som hade en benägenhet att sätta ett ”snällhets - G”, vilket de var mycket upprörda över, eftersom det oftast förstörde för eleven, istället för att som avsikten troligtvis var, hjälpte eleven. Detta påverkar naturligtvis studietiden på gymnasiet, eleverna hänger inte med på lektionerna, vilket resulterar i skolk.

Som blivande karaktärsämneslärare ser jag fram emot att få samarbeta med lärare som Anna, Bengt och Cecilia. Dessa tre lärare kanske inte lyckas att få alla elever att nå kursmålen, dock tror jag att de lyckas med att motivera fler elever än vad läraren Björn lyckas med.

4. Källor, material och litteraturlista

4.1 Otryckta källor

Föreläsning, Intensivutbildning LAU690, Göteborgs universitet, 2008-11-07

http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=72200&from=program_ao 2009-01-05, TV-serien 9A

4.1.1 Intervjuer

Läraren Anna på Skola A. Intervju via e-post, 2008-11-23

Läraren Bengt på Skola B. Muntlig intervju, 2008-11-28

Läraren Björn på Skola B. Muntlig intervju, 2008-12-01

Läraren Cecilia på Skola C. Muntlig intervju, 2008-12-02

4.1.2 Publikationer och styrdokument

Gymnasieskolans kursprov Vt. 2007 är en publikation som finns att ladda ner från följande Internetadress www.skolverket.se/publikationer?id=1780 2008-12-01

Läroplanen för den frivilliga skolan Lpf 94 är en trycksak som kan laddas ner på följande Internetadress www.skolverket.se/publikationer?id=1071 2008-12-01

www.skolverket.se/content/1/c4/08/73/Dell.pdf 2008-12-01. Lokal planering för likvärdig bedömning

www.skolverket.se/content/1/c6/01/12/61/Gy_Elever_Riksniv%20E5_Tabell%204D_1webb.xls 2009-01-03. Antal elever på de olika gymnasieprogrammen.

www.skolverket.se/sb/d/277 2008-12-01. Nationella kursprov i gymnasieskolan.

www.skolverket.se/sb/d/610, 2008-12-05. Fakta om individuella programmet

www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/SV/titleId/Svenska 2008-11-14. Kursmål för ämnet svenska

www.skolverket.se/sb/d/1718 2008-12-11. Elever i gymnasieskolan

www.skolverket.se/sb/d/2398/a/3481 2008-12-01. Styrdokument för gymnasieskolan

www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=15&skolform=21&id=52&extraId 2008-12-01. Gymnasial utbildning, nationella program

4.1.3 Övriga källor från Internet

Gymnasieskolan – Riksdagen, Motion 2001/02:Ub447

www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GP02Ub447#_Toc528033174
2008-12-03

http://no.wikipedia.org/wiki/Steinar_Kvale 2008-12-05

www.campus.se/Start/hitta-jobbet/En-snygg-fasad---men-vad-doljer-sig-bakom-ytan-.aspx
2008-12-05

www.codex.vr.se/oversikter/manniskor/samtycke.html 2008-11-23

www.nordiska.uu.se/natprov/gymnasiet 2008-12-01

www.ordfront.se/www.ordfront.se/Bocker/Varaforfattare/FannyAmbjornsson.aspx 2008-12-05

www.skeptron.uu.se/broad/cv.htm 2008-12-01

www.sociology.gu.se/lararprogrammet/lau690/ 2008-11-06

4.1.4 Uppsatser publicerade på Internet

Andersson, Caroline & Lenander, Camilla. *Att vara någon - en kvalitativ studie om hur elever ser på och hanterar de villkor och möjligheter som återfinns i dagens gymnasieskola och samhälle*. Lärarutbildningen, Malmö högskola. 2007

<http://dspace.mah.se:8080/bitstream/2043/4224/1/Examensarbete.PDF>

Engström, Joel. *Matematikundervisning på de yrkesförberedande programmen - en studie i hur undervisningen i Matematik A anpassas efter elevens vardagsliv, studieinriktning och framtida studier*. Lärarutbildningen, Malmö högskola. 2008. (<http://hdl.handle.net/2043/6169>)

Hay, Richard & Hylander, Maria. *Medieprogrammet. Studie eller Yrkesförberedande*. Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet. 2008. <http://hdl.handle.net/2077/9817>

Hoffman, Frida. *Olika prestation - lika belöning : En studie av skillnader i den likvärdiga utbildningen på gymnasieskolan*. Humanvetenskapliga institutionen, högskolan i Kalmar. 2008. <http://hik.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1224>

Häkkinen, Eva & Sveland Ludvigson, Karin. *"Det är självklart att det blir nivåskillnad"* – en studie om lärares olika individualiseringssträvanden,
<http://www.uppsatser.se/uppsats/4e8f51eb5d/>

Johansson, Anders & Wängdahl, Anna. ” *Händerna är mina hjälpverktyg, hjärnan är bara ett hjälpmedel – konsekvenser av skolans upphöjande av teoretiska kunskaper ur några fordonslevers perspektiv*”. Pedagogiska programmet, Örebro universitet, 2006.
(urn_nbn_se_oru_diva-492-2__fulltext[1]) 2008-11-23,

Palmkvist, Emilie & Widerberg, Lena *Nationella prov - en garanti för likvärdiga betyg? Det nationella provets påverkan på betygsättningen och undervisningen i svenska B i gymnasieskolan*, handlar precis om vad titeln antyder. Högskolan Kristianstad/Enheten för lärarutbildning. 2007.<http://eprints.bibl.hkr.se/archive/00001744/>

Sundvall, Anders. *Gymnasieelevers och gymnasielärares åsikter om olika undervisningsformer i matematik och skillnader/likheter i åsikter mellan lärare, elever från studieförberedande och elever från yrkesförberedande program*. Akademin för utbildning, kultur och kommunikation, Mälardalens högskola. 2008.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mdh:diva-536>

4.2 Tryckta källor

Ambjörnsson Fanny. *I en klass för sig – genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer* Ordfront förlag Stockholm 2003.

Bourdieu Pierre. *Kultur och kritik* Anföranden av Pierre Bourdieu, översättning Johan Stjärna, Originalets titel: 1984. Les Éditions de Minuit. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg 1991.

Bourdieu Pierre. *Praktiskt förnuft - Bidrag till en handlingsteori*, översättning Gimdahl, Gustaf & Jordebrandt, Johan. Originalets titel: Raisons pratiques. Sur la théorie l'action. Bokförlaget Daidalos AB 1995, Uddevalla 1999.

Bourdieu Pierre. *Kultursociologiska texter – I urval av Broady, Donald & Palme, Mikael* (Moderna franska tänkare 11). Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB, Fjärde upplaga 1993.

Broady Donald (red.). *Kulturens fält – en antologi*, Bokförlaget Daidalos AB 1998, Uddevalla 1998.

Broady, Donald & Börjesson, Mikael. *En social karta övergymnasieskolan*. Romhed Rune (red.). *Ord & bild*. Tema skolan. Ord & Bild, Göteborg 2006

Carle Jan. ”*Pierre Bourdieu och klassamhällets reproduktion*”. *Moderna samhällsteorier - Traditioner, riktningar, teoretiker*, Månson Per (red) sjätte reviderade upplagan 2003.

Dewey John. *Individ, skola och samhälle – pedagogiska texter av John Dewey*. Urval, inledning och kommentarer av Sven G Hartman & Ulf P Lundgren. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 1980.

Dysthe Olga, Hertzberg, Frøydis, Hoel Løkensgard, Torlaug. *Skriva för att lära*. Studentlitteratur AB, Lund 2002.

Esaiasson, Peter, Giljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena,. *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 3:1, Norstedts Juridik AB, Vällingby 2007.

Forsman Per. *Det klivna samhället – Perspektiv på samhällets omvandling*. Carlssons Bokförlag, Stockholm 1995.

Israel, Joachim & Hermansson, Hans-Erik. *Det nya klassamhället*, Ordfronts Förlag, Stockholm 1996.

Johannessen, Asbjørn & Tufte. Per Arne, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Liber AB, Malmö 2003.

Kvale Steinar. *Den Kvalitativa forskningen*, Studentlitteratur AB, Lund 1997

Månson, Per (red.). *Moderna samhällsteorier – Traditioner, riktningar, teoretiker*, Bokförlaget Prisma, Första upplagan 1988, Sjätte reviderade upplagan Finland 2003.

Rudhe Elisabet & Skolverket. *Ur nöd I lust*, Liber Distribution, Västervik 1996.

Skolverket, *Skolverkets lägesbedömning 2006 – Förskola, skola och vuxenutbildning*. Rapport 288, 2006, Skolverket, Stockholm 2006.

Starrin Bengt & Svensson Per-Gunnar (red.). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur, Lund 1994.

Trost Jan. *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur, Lund 1993.

Østerberg Dag. *Sociologiska nyckelbegrepp och deras ursprung*. Bokförlaget Korpen andra svenska reviderade och utvidgade upplagan, Göteborg 1991.

5. Bilagor

Frågor till intervjun

Allmänna frågor om informanten

Namn

Antal yrkesår

Hur lång tid på denna skola

I vilka program undervisar du elever

Tidigare skolor du arbetat på

Varför blev du lärare

Hur blev du lärare

Arbetar ni i lärarlag

Ingår både karaktärsämneslärare och kärnämnslärare i laget

Material/kursmål

Hur ser du på de lokala kursmålen som skolan har

Vilka läroböcker använder du/ni på skolan

Har alla elever samma kursböcker (be om att vi tittar i dem)

Vad tycker du om böckerna (visa mig ev. skillnader)

Vad tycker du om de lokala kursmålen (gå igenom dem gemensamt)

Arbetar ni i laget ämnesintegrerat

Klassrummet

Får eleverna information av dig om vilka krav som ställs på dem vid eventuella högre studier

Uppfattar du det som svårt att undervisa elever från olika program

- om ja, varför

Kan det bli problem med olika klasser

- om ja, på vilket sätt

Anpassar du lektionerna efter olika klasser

- om ja, hur då

Är dina krav på eleverna samma för alla

- om inte, hur skiljer de sig

Har alla elever samma förutsättning enligt dig

- om inte, hur menar du då

Eleverna

Hur ser du på eleverna från de olika programmen

Anser du att det finns ett mönster i vilka elever som väljer yrkesprogram/teoriprogram

- i så fall, vilka mönster är det (olika bakgrund, stöd hemifrån)

Har du mycket kontakt med föräldrarna

Är vissa elevers föräldrar mer engagerade

- om ja, varför tror du att det är så

Presterar eleverna olika över lag eller är det olika i programmen

Anser du att en grupp är mer eller mindre studiebegåvade

- om ja, hur menar du då

Vad tycker du om att undervisa elever från de teoretiska programmen

Vad tycker du om att undervisa elever från de praktiska programmen

Når alla eleverna kursmålen

- om inte, varför då

- är det stor skillnad mellan elever eller är det hela program

Läraren

Tror du att du har förutfattade meningar när det gäller eleverna

- om ja, kan det påverka din undervisning

Hur resonerar du vid betygsättning

Är betyget G samma för alla elever

- om inte, vad skiljer sig

Alla elever ska gör de nationella proven, vad tycker du om det

Vad anser du om de nationella proven

- tycker du att det är ett rimligt sätt att mäta kunskap

- om inte, varför

- förbereder du eleverna för proven

Hur utformar du dina egna prov/skriftliga inlämningar

Använder du samma för alla

- om inte, varför och hur

Kan jag få se dina prov

Kan du visa vad som skiljer

Tror du överlag att alla dina elever skulle kunna studera vidare på högskola/universitet

- varför, varför inte

Skiljer sig medelbetygen åt bland dina elever

Är det stora skillnader mellan program eller elever

Skolan

Hur uppfattar du att eleverna på skolan värderas

- är det lika/olika för elever på olika program
- om ja, hur visar sig det

Hur värderas lärarna på skolan

- kärnämneslärare
- karaktärsämneslärare

Finns det en hierarki på skolan enligt dig

- om ja, på vilket sätt

Är vissa program ansedda som bättre eller sämre

- om ja, på vilket sätt

Vad tycker du om skolan

- trivs du
- tycker du att den är bra för alla elever
- skulle du vilja att dina barn skulle gå här
- om nej, varför